

MATRIKULA

Család- és helytörténet-kutatók lapja * XII. évf. 3. szám, 2022 * díjmentes

Interjú

Sokat tett az egyesület
informatikai alapjaiért
3. oldal

Kutatásaink

Egy titkokkal teli hölgy
valódi nevének nyomában
18. oldal

Ünnepi gondolatok

Hangulatképek,
gyermekkori emlékek
32. oldal

— Tartalom —

Jóna Sándor: Az elsők között programozta fel a MACSE „gépezetét” – a kérdésekre dr. Hatvany Béla Csaba válaszol	3. oldal
Kovács Balázs: Győri Hely- és Családtörténet-kutatók Baráti Társasága	6. oldal
Dr. Mezőhegyi Gergő: A Sebastiani család emlékezete és családfája	10. oldal
Puskás István: A magyar kediva	18. oldal
Karancsiné Böröczky Judit, Páli István: Olvasóink írták	28. oldal
Villányi Mariann: Egyesületi hírek	30. oldal
Ari Ilona, Cseresnyésné Bécsy Zsuzsanna Margit, Lakatos Andor Sándor: Ünnepi gondolatok	32. oldal
Pálinkás Szilvia: Genomba zárt örökség (Végső István könyvajánlója)	(hátlap) 36. oldal

Borítókép: Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár.

Készült a MACSE Szakmai utak kirándulásán 2019. június 26-án.

Fotó: Mátis István †

— Interjú —

Az elsők között programozta fel
a MACSE „gépezetét”

– a kérdésekre dr. Hatvany Béla Csaba válaszol

Szerepe a szervezet működésében elvitathatatlan. Ő is a legelső között ajánlotta fel segítségét, természetesen abban, amihez leginkább ért: az egyesület informatikai alapjainak létrehozásán, folyamatos fejlesztésén dolgozott a szoftverprogramozás tudományával felvértezve (alkalmazások, adatkezelések, stb.). Rengeteg energia és idő, amit a kutatótársadalom segítségének érdekében – többedmagával együtt – a köz javára fordított. Önzetlen munkásságát közösségünk a „MACSE örökös tagja” kitüntető címmel ismerte el 2020-ban.

Édesanyám ezután visszaköltözött Temesvárra. Ott éltünk 1987-ig. Ebben az évben disszidáltam az akkori Nyugat-Németországba, egy év múlva a családegyesítési eljárás alapján feleségem és gyermekem is követett. Miután Csilla lányunk elvégezte az egyetemet és Berlinben vállalt munkát, 2009-ben mi is odaköltöztünk.

– Eddig négy írásod jelent meg a Matrikulában. A Hatvani családokról kettő is szól Heves (2013-3) és Doboka (2015-1) vármegyékben.

– A családi hagyomány szerint ezek rokoni viszonyban vannak az én érhatvani Hatvani családommal. Az első cikk igazolja, hogy a hevesiek "természetes" névváltoztatás alapján viselik ezt a családnevet (Horváti/Lublói/Nagyhatvani /Hatvani), míg a második arról szól, hogy a Doboka vármegyeiek is valójában az érhatvaniakhoz tartoznak. A legkorábbi okirat a közép-szolnoki Hatvaniakra vonatkozik, egy 1334. július 4-én kelt óvás. Itt tanúként szerepel először *Ladislaus filius Petri de Hothuon*. Sajnos, az eredetije elveszett, csak egy sokkal későbbi átiratról tudunk. Időrendben a következő, ami fennmaradt és a Magyar Országos Levéltárban található, 1335. március 23-án íródott.

– Sokan tudjuk, hogy segítő tanácsaidat Berlinből osztod meg kutatótársaiddal. Mikor, milyen körülmények között hagytad el Magyarországot és miért pont a német fővárosban telepedtél le?

– Budapesten születtem a második világháború alatt. Édesapám debreceni, Édesanyám temesvári illetőségű volt. A háború alatt Édesapám francia hadifogságba került, és a békekötés után súlyos betegen került haza 1947-ben. Kis idő múlva elhunyt.

– A szülőföldtől, rokonoktól való távolság bizonyára motivált, hogy kutasd a családod gyökereit. Mikor kezdted el?

– Apai nagyapám foglalkozott a család történetével. A tulajdonunkban lévő régi okiratokból indult ki, és egy szolid adathalmazt állított össze. Az ő biztatására folytattam, és kezdtem el saját kutatásaimat. Úgy 1990-ben indult be igazán, tehát zömmel már a távolból kerestem a hiányzó adatokat.

A Váradhegyfoki Konvent egyik okirata Napkor [Napakur] nevű faluból egy tíz márkát érő pejló erőszakos eltulajdonításáról szól, és itt a megnevezett tanúk között szerepel Hatvani Bertalan fia Tamás, Szolnok (értsd: Közép-Szolnok) vármegyéből: *Thomas filius Bartholomei de Hothwan de comitatu Zoulnok*. Bethlen Gábor idejében élte Erdély aranykorát. Az érhatvani Hatvaniak a fejedelem bizalmasai közé tartoztak. Hatvani Zsigmond Doboka vármegye főispánja volt, testvére István a dézsi [Dés] sóbányák prefektusa. Diplomáciai szolgálatba is léptek: Zsigmond többször járt a fejedelem küldötteként Moldvában és a Portánál, míg István Erdély nagykövete volt Velencében.

– *Hol kapcsolódtok hozzájuk?*

– Zsigmond magtalanul halt meg, mi az István-ághoz kötődünk.

– *Az interneten keresztül ugyan, de ott voltál 2010. december 4-én a várban az MTA Társadalomkutató Központ Jakobinus termében azon a találkozón, ahol az egymást addig is segítő kutatótársak az egyesület létrehozása mellett döntöttek. Egy hónappal később az alakuló gyűlésen már a tisztségek és a kezdeti legfontosabb feladatok kiosztása is megtörtént. Komoly részt vállaltál az informatikai stábben. Kik voltak a segítőid, hogyan osztottátok el egymás közt a teendőket?*

– Az egyesület belső, zárt levelező listáját mindjárt az elején javasoltam, létre is hoztam és 2011 februárjában már működött.

A MACSE honlapjának „szellemi anyja” Sztrányainé Ildi volt, az ő elképzelései alapján együtt szerkesztettük meg Lerch János tagtársunkkal. Kónya Zsuzsa is viszonylag hamar csatlakozott az informatikai csapathoz, eleinte főleg a tartalmak feltöltésében segédkezett. Később szegődött hozzánk Péchy Gáspár, amióta az általa felügyelt szerveren fut a MACSE internetes jelenléte.

Az anyakönyvek indexeléséhez (amely Bocsor László ötlete volt, a sablonokat is ő készítette) a szoftveres háttérrel szintén Lerch Jánossal alkottuk meg. A kereshető adatbázis az első feltöltések után a honlappal együtt startolt 2011. június 26-án.

– *Kezdettől fogva programozónak készültél?*

– A Műszaki Egyetemen helyben matematikát tanultam Temesváron, aztán a Matematika tanárszéken tanársegédként kezdtem 1972-ben. Ott láttam meg a pisai egyetem szórólapját arról, hogy két éves ösztöndíjra lehet pályázni. Elküldtem hát az addig megjelent cikkeimet a Scuola Normale Superiore-ba (SNS), ahol elfogadták a jelentkezésemet. 1974-75 között Olaszországban készítettem elő a doktori disszertációm, amit 1976-ban védtem

meg és szereztem természet-tudományi doktori diplomát (Dr. rer. nat.). Még az SNS ösztöndíjaként Pisában kerültem kapcsolatba az informatikával, de ez a terület akkor még nagyon kezdetleges volt. Főleg nagy kapacitású, hatalmas méretű gépek voltak a technika legújabb vívmányai.

– *Ezt hol tudtad hasznosítani, a tanultakat kamatoztatni?*

– 1987-ben Ulmba mentem a zenész öcsémhez, aki akkor már ott élt. Úgy gondoltam el tudok majd helyezkedni egy egyetemen, de nem sikerült. Végül az iparban találtam munkát: Geislingenben a Württembergische Metallwarenfabrik AG (WMF) szerszámgép programozója lettem. Innen is mentem nyugdíjba.

– *A programozás és a kutatás mellett van más szenvedélyed is, amit ilyen lelkesedéssel űzöl?*

– Szeretek olvasni és nem csak szakirodalmat. Volt egy időszak, amikor szívesen osztottam meg ismereteimet másokkal: négy szakkönyvem jelent meg eddig Magyarországon 2003 és 2007 között, de mára már teljesen elavultak. Ezen a területen gyorsan változnak a dolgok.

Szenvedélyem az utazás, leginkább Olaszországba járunk a Feleséggel. Egészen otthonosan érezzük magunkat arra, az olasz nyelvet is felsőfokon beszélem ottani tanulmányaim végett.

– A MACSE informatikai fejlesztései közepette a harmadik, 2012. májusi közgyűlésen az egyesület vezetésében is szerepet vállaltál: Hunyady László elnök mellett láttad el az elnökhelyettesi teendőket 6 éven át. Hogyan tudtad összeegyeztetni mindezt a munkáddal, a magánélettel?

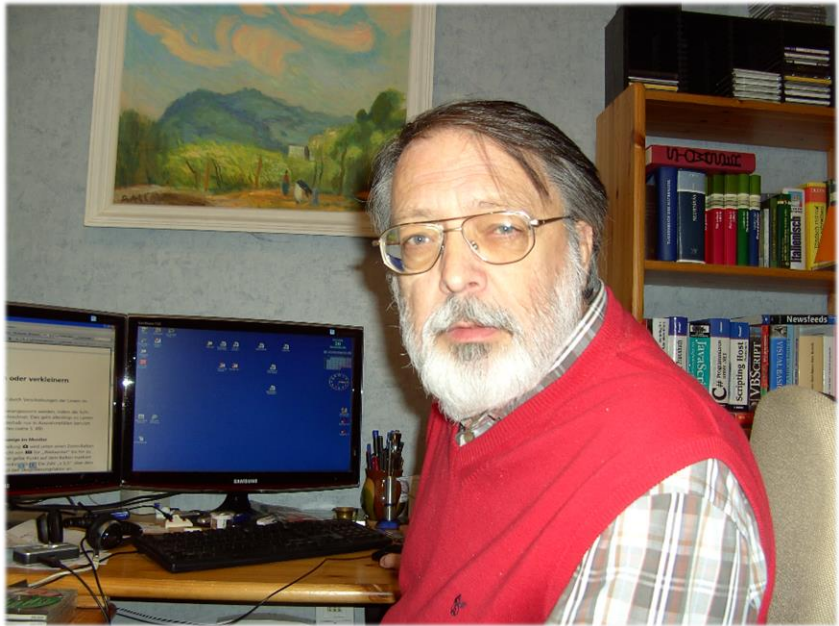
– 2009-ben befejeztem az aktív munkát és nyugállományba vonultam. Így több időm maradt az egyesületi tennivalókra.

– Nem csak az egyesület számára fejlesztettél. Az egyre csak bővülő internetes kutatást és a kutatókat támogató segédprogramokat is összeraktál és szabadon használható közkinccsé tettél. Ezért a mai napig sokan hálásak vagyunk.

– Az anyakönyvi képnézegető és a FamilySearch találatok adatainak Excel táblázatba való rendezése ilyen volt. Majd ezeket összefűzve és kiegészítve más alkalmazásokkal – például a letöltés lehetőségével – állt össze az FS-Tools programcsomag. Mára ez is elavult, mert egyes funkciói nélküle is elérhetők, mások pedig az informatikai környezet megváltozása miatt már sajnos nem használhatók.

– A Matrikula életre hívásában is elévülhetetlen részed volt.

– 2011 szeptemberében, az alakulás évében ez az internetes szakmai folyóirat is megjelent. Valóban, én voltam az ötletadó és a névadó is.

– A vezetőségi munkán, az egyesület honlapjának és adatbázisainak fejlesztésén-karbantartásán felül még ennek szerkesztését is magadra vállaltad. Hogyan működött a mindez?

– Akkoriban nem kellett győzködni az embereket, a szerzők lelkesen jelentkeztek érdekes és változatos témájú írásaikkal, köztük hírneves személyek is. Az első számokban Tutunzisz Gabriella vigyázott a nyelvi helyességre, számítástechnikai téren pedig itt is Lerch János volt segítségemre.

– Említetted, hogy a 2000-es években szakkönyveid jelentek meg. Volt tehát némi tapasztalatod a kiadványszerkesztés terén. 2017 végéig (7 évfolyam) összesen 26 lapszámot gondoztál.

– A szövegszerkesztést MS Wordben csináltam, azzal már jól boldogultam. 2017-ben jött el az idő,

amikor úgy gondoltam, ezt a munkát is a fiatalokra kell bízni. Most pedig mindjárt 80 leszek és szeretném átadni egyéb feladataimat is.

– 2015 májusában találkozhattunk veled a közgyűlésen. Emlékeim szerint azóta nem voltál más egyesületi eseményen. Reménykedtünk abban, hogy lesz még rá alkalom személyesen is megköszönni neked, amit értünk tétél és teszel mind a mai napig?

– Sajnos, azóta épp csak átutazóban voltam Magyarországon, amikor Erdélybe mentünk, alig tartózkodtam Budapesten. Tény, most már nehezkesebb a közlekedés. Hogy mit hoz a jövő, azt nehéz előre látni.

Amennyiben úgy alakul, hogy erre jársz, kérlek tervezz be egy közös vacsorát az egyesület tagjaival!

— Bemutatózó —

Győri Hely- és Családtörténet-kutatók Baráti Társasága

A helyi csoportot 2021 januárjában – az éppen dúló koronavírus-járvány miatt – virtuálisan alakította meg 11 MACSE-tag, az akkori egyesületi szakmai titkár Vidóczy Tamás szervezésében. Ezt megelőzően a győri családtörténeti kutatók egymástól függetlenül, szigetszerűen tevékenykedtek. Intézményesített közösségük nem volt, noha ennek igénye évek óta rendszeresen fel-felmerült az egymást ismerők részéről. Az online időszakban elsősorban a majdani működés megalapozása folyt: kapcsolatok kiépítése a megyei levéltárakkal, könyvtárakkal, múzeumokkal, valamint tagok toborzása részben a személyes ismeretségekből kiindulva, részben a helyi sajtóban megjelentetett felhívások útján.

A személyes jelenléttel ténylegesnek nevezhető megalakulásra 2022. májusban került sor 18 fő részvételével, a győri Hotel Rába különtermében. Az első ismerkedés izalmát követően megállapodtunk a működésünk kereteiről: nyitott, tagdíj nélküli baráti társaságként definiáltuk magunkat, ahová a belépés feltétele csupán egy részletes bemutatkozás, és a jelentkező hozzájárulása ahhoz, hogy az adatait felvehessük a taglistánkra. Felmértük az igényeinket, pontosan milyen elemekkel tegyük tartalmassá és mindegyikünk számára a lehető leghasznosabbá tevékenységünket. Megjegyzendő, hogy ezt újra meg újra meg tesszük, tekintettel a taglétszám folyamatos növekedésére.

Működésünk három pillére:

Rendes ülések – minden hónap első szerdáján kerülnek megrendezésre.

Ezekre az alkalmakra előadásokat szervezünk. Az előadók részben társaságunk tagjai, részben meghívott szakemberek. Az elhangzó előadásokat 2022. decembertől rögzítjük. A helyszín a győri Brenner János Hittudományi Főiskola egyik előadóterme, aminek bérleti díját a MACSE állja a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. anyagi támogatásával.

Kötetlen beszélgetős összejövetelek – a hónap harmadik szerdájára tervezettek.

A rendes ülések lebonyolítására rendelkezésre álló időt teljesen egészében kitöltik az előre egyeztetett előadások és az azokat követő kérdések, válaszok. Rá kellett döbbernünk, hogy ezek az alkalmak nem tudják betölteni a csoport eredeti és talán legfontosabb célját: az egyéni kutatásaink előrehaladásának támogatását, az esetleges elakadásainkon való túllendülés segítségét. Ezt orvosolandó 2022 decemberében megfogalmazódott a tagság részéről, hogy a rendes ülések mellett vezessünk be előre nem tervezett tematikájú találkozók is, amikor alkalom nyílik a spontán beszélgetésre. Szempont volt az is, hogy ezeket az összejöveteleinket – a rendes ülések tantermi tanulós hangulatával szemben – kávéházi jellegű környezetbe helyezzük, kihasználva annak csapatépítő hatását.

Szervezett programok – eseti alkalmak.

Ide sorolhatók az elérhető távolságban lévő levéltárak, könyvtárak, múzeumok meglátogatása; egy-egy környékbeli település felkeresése, az ott fellelhető helytörténeti, családtörténeti emlékek megismerése.

Tagságunk egyáltalán nem homogén:

Vannak, akik csak saját vagy szűkebb-tágabb páttriájuk családjait, mások elsősorban egy-egy település helytörténetét kutatják.

Egyesek a családkutatásukkal éppen csak elinduló teljesen kezdők, ám akadnak több évtizedes helytörténeti munkásságot felmutatni tudó levéltáros és könyvtáros tagjaink is.

A közösségben legtöbbször győri vagy megyei illetőségűek, de van közöttünk burgenlandi, csallóközi, budapesti, sőt, egy jelenleg Szaúd-Arábiában élő is – de egy tényező biztosan összekapcsol bennünket: a Győr-Moson-Sopron vármegyére lokalizálható kutatási terület.

Egyaránt vannak unoka-korúak és már nagyszülő-korúak, ebből következően a tagok többsége aktív dolgozó, kisebb része nyugállományú.

1. kép. Társaságunk tagjainak és az MNL GYMSVGYL munkatársainak egy csoportja.

Múzeumok Éjszakája, 2022. június 25.¹

Visszatekintés az elmúlt hónapok eseményeire:

- 2022. június és szeptember, rendes ülések: a FamilySearch használatával ismerkedtünk László János tagtársunk vezetésével, kitérve a speciálisabb funkciókra, például a családfaszerkesztésre is.
- 2022. június 25., Múzeumok Éjszakája: a Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Vármegye Győri Levéltárában tettünk látogatást (1. kép). Dancsecz Mónika igazgató és Áldozó István igazgatóhelyettes előadásában megismertük az ott őrzött dokumentumok közül elsősorban azokat, amelyek segíthetik a családtörténeti-helytörténeti kutatást. A források széles köréről kaphattunk nagyon hasznos, ilyen részletességgel eddig még nem hallott áttekintést: vármegyei és városi közgyűlési jegyzőkönyvek, nemesi és úrbéri összeírások, a legkülönbélebb egyesületek, civil társulások működésének dokumentumai, határjárások leiratai, térképek. Reprezentálandó az egyes forrástípusokat, számos dokumentumot kézbe is foghattunk, tanulmányozhattunk. Az általános ismertetés után további előadások következtek. Tatai Zsuzsanna a tekintélyes győri polgárokat adó Mayer család fennmaradt irathagyatékának feldolgozásáról és az ennek révén kikerekedő regényes családtörténetéről beszélt (2. kép). Károlyfi Szabolcs egy rajkai kötődésű diplomata, Rakovszky Béla utazási jegyzeteinek feldolgozásáról és virtuális kiállításá formálásáról osztott meg részleteket, majd Pusztai Ferenc kalauzolásával megtekintettünk egy tablókiállítást „a létező szocializmus életvilágai”-ról. Különleges élményt jelentett, hogy a program zárásaként beléphettünk a levéltár raktárterébe, ahol rácsodálkozhattunk a hatalmas tárolórendszerekben őrzött iratok végelethatalan mennyiségére.

¹ <https://www.facebook.com/people/Megyei-Lev%C3%A9lt%C3%A1r-Gy%C5%91r/100069203199844/> (2022. dec. 29.)

2. kép. Tatai Zsuzsanna, az MNL GYMSVGYL főtanácsosa előadását hallgatjuk.
Múzeumok Éjszakája, 2022. június 25.²

- 2022. július, rendes ülés: Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára által őrzött dokumentumokról, az ottani kutatási lehetőségekről, valamint néhány győri kötődésű katona és egyházi személy megfigyelésével kapcsolatos dokumentumokról tartott előadást dr. Czapáry-Martincsevics András tagtársunk.
- 2022. augusztus, rendes ülés: Szervezési ügyekkel, a működésünk finomhangolásával, a jövőképünk megfogalmazásával foglalkoztunk.
- 2022. október, rendes ülés: Először Mécs László életét mutatta be dr. Czapáry-Martincsevics András, majd a katonaösök kutatásának lehetőségeiről beszélgettünk Karancsiné Böröczky Judit tagtársunk vezetésével.
- 2022. november és 2023. január, rendes ülések: Az anyakönyvezés kulisszatitkairól számolt be Kun Mária Klára, a Győri Anyakönyvi Hivatal nyugalmazott vezetője, csoportunk tagja. A tárgyalt témák a hallgatóság körében olyan nagy érdeklődést váltottak ki, hogy az eredetileg egy alkalomra tervezett beszélgetés két találkozáson sem fejeződött be, így a soron következő 2023. februári rendes ülésünkön még folytatjuk.
- 2022. december, rendes ülés: *A végrendeletek, mint a családtörténeti kutatások forrása* címmel tartott rendkívül érdekes előadást dr. Horváth József, a *Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér* igazgató-helyettese a végrendelet-kutatás kiemelkedő szaktekintélye. Szó volt az országszerte fellelhető végrendeletek feldolgozottsági szintjéről, elérhetőségéről. Néhány győri vonatkozású példa alapján ízelítőt kaptunk arról, hogy a végrendeletek információtartalma hogyan hasznosítható a családtörténeti kutatásokban.
- 2023. január, kötetlen beszélgetős összejövetel: Megismerkedtünk Baranyó Katalin tagtársunk munkásságának egy szeletével, a neves személyeket felsorakoztató magyar családok rendkívüli alaposággal és művészi igényel megrajzolt családfáival. (3. kép)

² <https://www.facebook.com/people/Megyei-Lev%C3%A9lt%C3%A1r-Gy%C5%91r/100069203199844/> (2022. dec. 29.)

3. kép. Baranyó Katalin (balról harmadik) családfa-ábrázolásait tanulmányoztuk.
Kötetlen beszélgetős összejövetel, 2023. január 12.

Terveink a közeli jövőre nézve:

- Az elérhető földrajzi távolságban lévő további levéltárak, könyvtárak, múzeumok felkeresése.
- Kapcsolatok kiépítése a környékbeli települések helytörténeti társaságaival, az általuk végzett kutatási tevékenységek részletes megismerése, együttműködési felületek keresése, egymás céljainak kölcsönös támogatása.
- A rendes üléseken zajló előadás-sorozat folytatása.
2023 első félévére tervezett témák, amelyek szervezése már folyamatban vannak:
 - családtörténeti traumakutatás,
 - a Mindszentpusztán birtokos nemesi családok története,
 - főnemesi családok kutatása,
 - Bőny község temetőjének és az ott nyugvó nevesebb családok története,
 - árvaszéki iratok, mint a családtörténeti kutatások forrásai.
- Tematikus kirándulások szervezése, részben kapcsolódva a rendes üléseinken zajló előadások témáihoz.
- A 2023 tavaszára tervezett győri MACSE Műhelykonferencia megszervezése.

Helyzetjelentés gyanánt elmondhatjuk, hogy a csoport sikeresen és eredményesen működik, mert igazán lelkes tagság élte. Létszámunk 49 fő, közülük aktívnek kb. 25-en tekinthetők. Az ülések 12-18 résztvevővel zajlanak.

Úgy érezzük, jó társaságba kerültünk!

Kovács Balázs (kovacs.balazs.gyor@gmail.com)
a Győri Hely- és Családtörténet-kutatók Baráti Társasága elnöke

— Kutatás, tanulmány —

A Sebastiani család emlékezete és családfája

Dr. Mezőhegyi Gergő (gergo.mezohegyi@gmail.com)

A Balassagyarmattól alig 20 kilométerre fekvő Nagykürtös (ma Vel'ký Krtíš, járási székhely Szlovákiában) és környékének Trianont megelőző gazdasági fejlődésében jelentős szerepe volt egy korzikai származású magyar család tevékenységének. Jelen írásban a Sebastiani (ejtsd: szebasziáni) családra emlékezünk egy részletes családfa közlése mellett.

A név a földközi-tengeri szigeten a mai napig köztiszteletben áll: Horace Sebastiani gróf Napóleon tábornoka, majd francia külügyminiszter, később Franciaország marsallja volt.¹ A családból Márton 1745 körül emigrált Münchenbe, onnan települt feltehetőleg Bécsbe. A Magyarországra költöző első leszármazott Márton fia József (I) (1750 k. – 1802) volt. A budai alsóvízivárosi kereskedő egyetlen felnőtt kort megért fiúgyermeké József (II) (1778 – 1858, 1. kép), a később neves pesti vaskereskedő és gyermekei *remete-poganyesti* előnévvel nyertek címeres nemeslevelet 1838-ban.²

József (II) gyerekei Pest és Buda megbecsült, elismert polgárai voltak:

- Vilmos kereskedő, 1848–49-ben nemzetőr hadnagy, számos jótékony alapítvány tulajdonosa;^{3, 4}
- József (III) a magyar királyi udvari kancellária titkára, több vármegye táblabírája,⁵ később az igazságügyi kormány előadója;
- Károly vaskereskedő, 1843-ban a Pest-Budai Hangászegylet választmányi tagja⁶ és 1848-ban nemzetőr kapitány;
- Frigyes a főváros képviselő testületének tagja, akit Barabás Miklós is megfestett,⁷ s aki a monumentális családi mauzóleumot (2. kép) építtette a Fiumei úti sírkert északnyugati sarkában az 1860-as években.⁸

Közülük József (III) (1808 – 1882) volt az, aki 1850 körül az Ambrózy családtól szerzett birtokot és egy úrilakot Nagykürtösön (3. kép).

1. kép. Sebastiani József (II)

¹ Jean Tiburce de Mesmay: *Horace Sebastiani – Soldat, diplomate, homme d'état, marechal de France (1772 – 1851)*. Paris, 1948.

² Áldásy Antal: *A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzéke II. Címereslevelek 1200–1909. 8. kötet*. Budapest, 1942., 319.

³ Reiszig Ede: Nógrád vármegye nemes családai. In: Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai – Nógrád vármegye*. Budapest, 1911., 618.

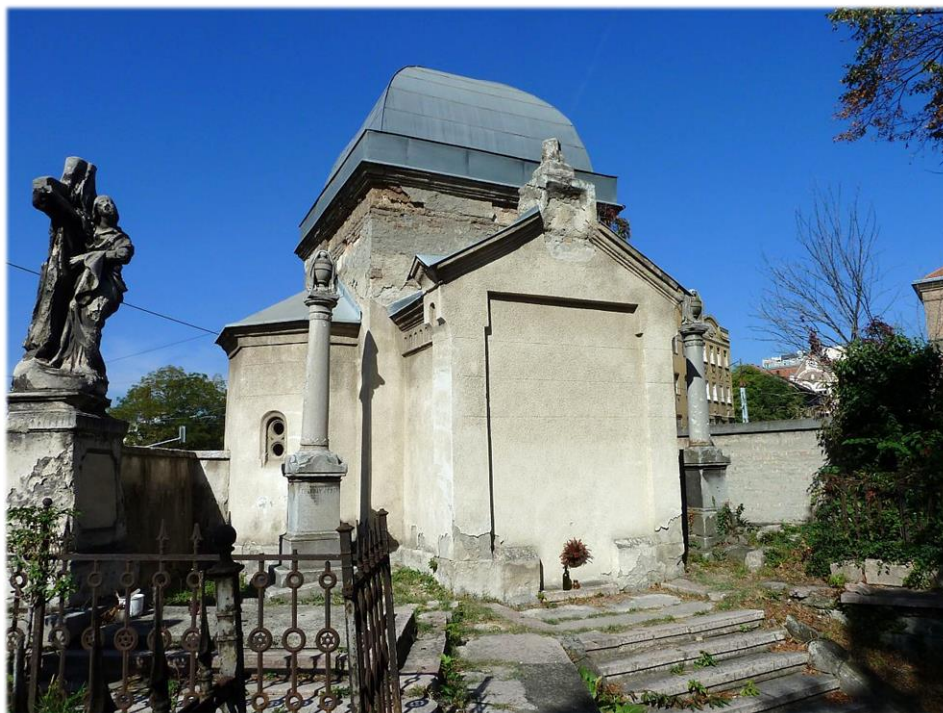
⁴ *Kis Vasárnapi Újság*, 1. évfolyam, 8. szám, 1873. február 23., 127.

⁵ Fazekas Csaba: Egy kisember a nagy napokban – Cseremiszk Miklós levelei feleségének 1849-ből. *FONS, V. évfolyam*, 1998. 1. szám, 58.

⁶ *Világ*, 85. szám, 1843. október 25., 703.

⁷ Szendrei János – Szentiványi Gyula: *Magyar képzőművészek lexikona. Első kötet*. Budapest, 1915., 111.

⁸ HU BFL XV.17.b.312 0185/1861. Sebastiani Frigyes épülete.

2. kép. Sebastiani-mauzózeum a Fiumei úti sírkertben.⁹ Érdekesség, hogy itt nyugszik Porcia Lajos hercegné is, Sebastiani Mária (1815 – 1871) leánya¹⁰

3. kép. A nagykürtösi Sebastiani-úrilak¹¹ 1900 körül

⁹ Elismondalom – A Fiumei úti sírkert története dióhéjban 1.

<https://elismondalom.wordpress.com/2012/10/11/a-fiumei-uti-sirkert-tortenete-diohejban-1/> (2022. aug. 09.)

¹⁰ *Napló*, 75. évfolyam, 14. szám, 2019. január 17. Mezőhegyi Gergő: Hercegek, grófok, leszármazottak. 12.

¹¹ Okres VK – Velký Krtíš. <https://okresvk.wordpress.com/2014/05/28/velky-krtis/> (2022. aug. 09.)

A helyi mezőgazdasági, majd ipari élet fejlesztése reményében Sebastiani József (III) az első korszerűsítők között volt, noha 1055 kataszteri hold birtokával meg sem közelíthette a régi nagybirtokosok lehetőségeit.

4. kép. Sebastiani Gyula¹⁶

Összehasonlításképpen a Zichy család Nógrád vármegyében ekkortájt 32 községben mintegy 30 000 kataszteri hold birtokkal rendelkezett.¹² József az 1850-es évek végén tevékenyen részt vett a község első barnaszénbányájának megnyitásában,¹³ bár a nagykürtösi szénbányászat a 20. század elejéig csak helyi jelentőségű maradt. 1861-ben a kürtösi szőlőhegyek tulajdonosaként¹⁴ a Nógrád Vármegyei Gazdasági Egyesület elismerő oklevelét kapta borok előállításáért.¹⁵

A birtok igazgatásába időközben bekapcsolódott az ugyanitt élő fia, Gyula is (4. kép), akinek lányai már Nagykürtösön születtek. Gyula azonban 1876-ban fiatalon elhunyt. Az idős József ekkor már nem volt képes ellátni a szépen fejlődő birtok vezetésével kapcsolatos feladatokat, így egyik unoka-öccsét, Adolfot kérte fel az igazgatásra. József ezt követően ideje nagy részét Bécsben töltötte, de másik fia, Pál halálát már nem volt képes feldolgozni s 1882-ben elhunyt. Végrendeletében 2000 forintot hagyott a Magyar Tudományos Akadémiára, mellyel a köztisztület nagyobb alapítói között tartják számon.¹⁷

Sebastiani Adolf (1838 – 1911, 5. kép) a század végére egyike volt a néhány jelentősebb és nagy megbecsülést szerzett nagykürtösi földbirtokosoknak. A helyi gazdaság fejlődéséhez való hozzájárulása mellett előszeretettel támogatott nemes és kulturális ügyeket megyei és országos viszonylatban is. A Vakok Országos Királyi Nevelő- és Tanintézete részére a József (II) által létrehozott alapítványt működtette.¹⁸ Nógrád vármegye nevezetes eseménye volt az 1894. évi királylátogatás, melynek során az ipolyszegi őrháznál fényes lovas bandérium várta őfelségét, köztük volt Adolf fia Vilmos¹⁹ is. Az 1896-os millenniumi ünnepségek alkalmával a nagykürtösi lakosokat és iskolásokat a Sebastiani-villa parkjában fogadták és vendégelték meg.²⁰

¹² Vadkerty Katalin: Nógrád mezőgazdasága 1848-1918 között. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2. évfolyam, 2000/2. szám, 85–108.

¹³ Ivan Herčko – Eugen Klavivík: A szénbányászat története a mai Szlovákia területén, 1919-ig. In: Bircher Erzsébet: *Egyedül a közhaszon kedvéért – Tanulmányok a 250 éves magyar szénbányászat tiszteletére*. Sopron, 2003., 67.

¹⁴ *Borászati Lapok*, 23. szám, 1858. június 6., 183.

¹⁵ *Gazdasági Lapok*, XIII. évfolyam, 21. szám, 1861. május 26., 332.

¹⁶ Óvári Gazdászok Szövetsége – Az 1863-ban beiratkozott évfolyam tagjainak fellelhető arcképei. <http://ovarigazdasz.hu/component/content/article/18-tablok-evfolyamok/997-1863-64.html> (2002. aug. 09.)

¹⁷ *Fővárosi Lapok*, XIX. évfolyam, 238. szám, 1882. október 17., 1479.

¹⁸ *Magyarország*, XIV. évfolyam, 61. szám, 1907. március 12., 9.

¹⁹ Reiszig Ede: Nógrád vármegye története. In: Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai – Nógrád vármegye*. Budapest, 1911., 555.

²⁰ *Pesti Hírlap*, XVIII. évfolyam, 132. szám, 1896. május 13., 5.

5. kép. Sebastiani Adolf és gyermekei (balról):
Paula, Vilmos, Katalin, Ödön és az apa – 1870-es évek vége

A korabeli újságokban a századfordulót követően már inkább Vilmos (1871 – 1936, 6. kép) nevével találkozhatunk. Kiváló üzleti érzékkel, agilitással és szorgalommal bővítette az édesapja által megteremtett javakat, egyben a nagykürtösi és környékbeli gazdasági- és munkalehetőségeket. A minőségi fejlődés, a régió iparosítása, a kereskedelmi forgalom megélénkülése következtében megnőtt a helyi piacok jelentősége. Az 1900-as években a Sebastiani-birtok kiterjedése 1640 magyar hold volt. Borászatában a fő szőlőfajták az ezerjő és a saszla (chasselas) voltak. Gyümölcsösében 23 000 alma-, körte- és szilvafa volt, melyek termését helyből vitték el a kereskedők. A birtok jelentős ló-, szarvasmarha- és juhállománnyal rendelkezett.²¹

Vilmos 1903 körül Prónay László földbirtokossal homokmosógyárat alapított Kiskürtösön,²² melynek napi termelési kapacitása 4-5 vagon kvarchomok volt, országos piaccal és rövid időn belül 15 munkással.²³ Ezekben az években bányatársulati elnök Nagykürtösön,²⁴ részben a gyárhoz kapcsolódó érdekeltségei okán. Egy nógrádi homokbánya meghiúsult vételét követően – talán csalódottságában – kardpárbajt vívott a bánya tulajdonosával, melynek következtében Vilmost háromnapos fogházra ítélték.²⁵

²¹ Haraszthy Lajos: Mezőgazdaság, állattenyésztés, szőlőművelés, erdőszet. In: Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai – Nógrád vármegye*. Budapest, 1911., 199.

²² *Honi Ipar*, V. évfolyam 12. szám, 1904. június 15., 25.

²³ Sztudinka Ferencz: Ipar, kereskedelem, hitelügy, forgalom. In: Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai – Nógrád vármegye*. Budapest, 1911., 222.

²⁴ *Bányászati és Kohászati Lapok*, XXXVIII. évfolyam, I. kötet, 10. szám, 1905. május 15., 658.

²⁵ *Pesti Napló*, 58. évfolyam, 253. szám, 1907. október 25., 14.

1904-ben a kereskedelmi minisztertől vasútépítésre kapott előmunkálati engedélyt Szklabonya (ma Mikszáthfalva) és a Hont vármegyei Korpona között.²⁶ Az építkezés nem indult meg, ellenben 1914-ben megkezdődtek a Balassagyarmatot Nagykürtösön át Kékkövel összekötő vasútvonal építésének előkészületei. A terv azonban a világháború kitörésével kútba esett.²⁷ 1909-ben Balassagyarmaton megalakult a „Sebastiani és Fejér nagykürtösi erdőgazdaság gőzfűrész üze”²⁸ 60-70 dolgozóval, évi 6000 köbméter fafeldolgozással és országos érdekeltséggel. A vállalkozás jogutódja a Kürtösi Erdőipar Részvénytársaság lett.²⁹

Vilmos 1920 után a csehszlovákiai államosítások következtében minden földjét elvesztette. Budapestre költözött családjával, ahol 1922-ben a Fővárosi Kereskedelmi Bank Rt.,³⁰ majd 1923-ban a Magyar–Amerikai Bank Rt. igazgatósági tagjává választották.³¹ Egy itteni kapcsolatának köszönhetően határozta el fiával, Tiborral, hogy a bizonytalanságot hátrahagyva a fiú külföldön próbáljon szerencsét. A fiatalember 1924-ben néhány hónapos amerikai tartózkodást követően Kanadában telepedett le.

A Sebastiani családdal számos előkelőség került rokonságba házasságok révén. Sebastiani Károly lánya, Klotild Budapest első polgármesterének, Kamer Mayer Károlynak volt a hitvese.³² Sebastiani Frigyes fia, Jenő (7. kép) az Első Magyar Szállítási Vállalat Részvénytársaság igazgatója³³ özvegy Bónis Máriát vette feleségül. Az ő édesapja *tolcsvai* Bónis Sámuel országgyűlési képviselő menekítette át a Szent Koronát 1848 decemberében Budáról Pestre.³⁴ Sebastiani Gyula lánya, Emília *domaházi* Elek Lajoshoz, Frigyes főherceg segédtisztjéhez ment feleségül.³⁵ Tibor nővére Angéla (8. kép) Odescalchi Lóránt hercegnek fogadott örök hűséget 1921-ben. A herceg anyai ágon Zrínyi Ilona leszármazottja volt, míg rokona Cech-Erba Odescalchi Sándor, Habsburg-Lotaringiai Margit főhercegnőt vette feleségül.³⁶ A Sebastiani család tehát végső soron a nagykürtösi birtokon született és nevelkedett Angéla házasságából adódóan rokonságba került Ferenc József császárral is.

6. kép. Sebastiani Vilmos

²⁶ *Miskolci Napló*, IV. évfolyam, 259. szám, 1904. november 13., 2.

²⁷ Jurista Polgári Társulás – Nagykürtös város. <https://www.velemjaro.sk/telepulestar/nagykurtos> (2022. aug. 09.)

²⁸ *Központi Értesítő*, XXXIV. évfolyam, 36. szám, 1909. május 6., 964.

²⁹ Galánthai Nagy Sándor: *Nagy Magyar Compass 1922-1924*. XLIX. évfolyam, II. rész. Budapest, 1925., 468.

³⁰ *Magyar Kereskedők Lapja*, 42. évfolyam, 71. szám, 1922. szeptember 2., 6.

³¹ *Magyar Kereskedők Lapja*, 43. évfolyam, 43. szám, 1923. május 30., 2.

³² *Nemzet*, 7. évfolyam, 2111. szám, 1888. július 14., 2.

³³ *Magyarország tiszti cím- és névtára*. XVI. évfolyam. Budapest, 1897., 841.

³⁴ *Vasárnapi Újság*, XXXIII. évfolyam, 45. szám, 1886. november 7., 726.

³⁵ *Pesti Hírlap*, XII. évfolyam, 114. szám, 1890. április 26., 7.

³⁶ Erba Odescalchi Sándor: *Testamentum I*. Budapest, 1991.

7. kép. Sebastiani Jenő

8. kép. Odescalchi Lóránt hercegné
szül. Sebastiani Angéla

Az egykori nagykürtösi úrilak helyén ma panzió működik. A városban büszkeségünkre két évtizeddel ezelőtt sor kerülhetett Mikszáth Kálmán nagy palóc írónk emléktáblájának felállítására,³⁷ akit itt kereszteltek meg. Egy helyi emlékjel állítása a több mint fél évszázadot itt élő s a település fejlődéséért sokat és alázattal tevő Sebastiani család részére, talán méltó hozzájárulás lenne nevük megőrzéséhez és kulturális nemzeti örökségünk ápolásához.

A magyarországi Sebastiani család férfiágon kihalt, az élő leszármazottak közül néhányan felvették anyai oldalról a nevet. A szerző – Sebastiani József (II) egyenesági leszármazottja – köszönetet mond Sebastiani Juditnak, Sebastiani Ildikónak és Dan Beaudoin-nak a fényképek és az általuk ismertetett családtörténeti adatok közléséhez való hozzájárulásukért.

A publikáció anyagának egy rövidebb változata (családfa közlése nélkül) „A napóleoni háborúktól a felvidékig: egy elfeledett família megyénk múltjából” címmel a közelmúltban került közlésre.³⁸

A folytatásban Sebastiani Márton leszármazottainak hétgenerációs családfája³⁹ látható.

³⁷ Csáky Károly – Mikszáth Kálmán nyomában Nagykürtösön.

<https://felvidek.ma/2017/02/mikszath-kalman-nyomaban-nagykurtoson/> (2022. aug. 09.)

³⁸ *Nógrád Megyei Hírlap*, XXXIII. évfolyam, 137. szám, 2022. június 15. Mezőhegyi Gergő: A napóleoni háborúktól a felvidékig: egy elfeledett família megyénk múltjából. 12.

³⁹ A családfán feltüntetett összes adat hiteles forrásból (egyházi és polgári anyakönyvek, gyászjelentések, levéltári iratok, újságcikkek) származik.

- I. ♂ Sebastiani Márton (1725 – 1780) ∞1761 Hymn Veronika (? – 1791 k.)
- II.1. ♂ Sebastiani József (1750 k. – 1802) ∞1777 Mann Anna Mária (1759 k. – 1837)
- III.1. ♂ Sebastiani József (1778 – 1858) ∞1805 *felsensteini* Felber Regina (1778 – 1846)
- IV.1. ♂ Sebastiani Vilmos (1806 – 1873) 1. ∞1830 Donner Katalin (1809 – 1850), 2. ∞1863 Ginter Teréz (1834 – 1894)
- V.1. ♂ Sebastiani József (1831 – 1856)
- V.2. ♂ Sebastiani Vilmos (1832 – 1835)
- V.3. ♂ Sebastiani Gyula (1834 – 1834)
- V.4. ♀ Sebastiani Ida (1835 – 1835)
- V.5. ♂ Sebastiani Gyula (1836 – 1837)
- V.6. ♂ Sebastiani Adolf (1837 – 1838)
- V.7. ♂ Sebastiani Adolf (1838 – 1911) ∞1869 Gruber Paulina (1850 k. – 1878)
- VI.1. ♀ Sebastiani Katalin (1870 – 1884)
- VI.2. ♂ Sebastiani Vilmos (1871 – 1936) ∞1894 Reisenleitner Gizella (1873 – 1964)
- VII.1. ♀ Sebastiani Angéla (1895 – 1944) 1. ∞1917 Stein Rezső (? – ?), 2. ∞1921 *herceg* Odescalchi Lóránt (1874 – 1959)
- VII.2. ♂ Sebastiani Tibor (1897 – 1980) 1. ∞ Cecilia James (1910 – 1954), 2. ∞ Doris Stewart (1905 – 1999)
- VI.3. ♀ Sebastiani Paula (1874 – 1953) 1. ∞1896 Natter Ferenc (1874 – 1943), 2. ∞1908 Reisenleitner Pál (1864 – 1940)
- VI.4. ♂ Sebastiani Ödön (1876 – 1882)
- V.8. ♀ Sebastiani Vilma (1840 – 1918) ∞1860 Emmerling Vilmos (1834 – 1902)
- V.9. ♀ Sebastiani Emma (1843 – 1890) ∞1862 Vezekényi János (1835 – 1904)
- V.10. ♀ Sebastiani Irén (1865 – 1918) ∞1882 k. Emmerling Vilmos (1858 – 1917)
- IV.2. ♂ Sebastiani József (1808 – 1882) ∞1839 *báró* Gervay Emília (1821 – 1902)
- V.1. ♂ Sebastiani Emil (1840 – 1867)
- V.2. ♂ Sebastiani Gyula (1845 – 1876) ∞1868 *szentkirályszabadjai* Szentes Mária (1842 – ?)
- VI.1. ♀ Sebastiani Izabella (1869 – 1925) ∞1888 *trebinjei* Ljubibratich István (1861 k. – 1906)
- VI.2. ♀ Sebastiani Hortense (1870 – 1945) ∞1891 *báró* Ambrus Antal (1861 – 1923 k.)
- VI.3. ♀ Sebastiani Emília (1871 – 1953 k.) ∞1830 *domaházi* Elek Lajos (1846 – 1903)
- V.3. ♂ Sebastiani Pál (1848 – 1882)
- V.4. ♀ Sebastiani Józsa (1854 – 1899) ∞1873 *simonyi és varsányi* Simonyi Gyula (1842 – ?)
- V.5. ♂ Sebastiani Hugó (1859 – 1918)
- IV.3. ♂ Sebastiani Károly (1809 – 1849) ∞1835 Szilva Mária (1818 – 1867)
- V.1. ♂ Sebastiani Sándor (1836 – 1874)
- V.2. ♀ Sebastiani Amália (1837 – 1927) ∞1860 zombori Bogisich Lajos (1828 – 1896)
- V.3. ♀ Sebastiani Klotild (1839 – 1911) ∞1863 Kamermayer Károly (1829 – 1897)
- V.4. ♂ Sebastiani Géza (1840 – 1878) 1. ∞1870 Klein Klementina (1843 – 1873), 2. ∞1874 Kornfeld Flóra (1857 – 1932)
- V.5. ♂ Sebastiani Zsigmond (1842 – 1893) 1. ∞1866 Kindl Katalin (1842 – 1881), 2. ∞1882 Waltl Anna (1868 k. – 1923)
- VI.1. ♀ Sebastiani Ilona (1864 – 1926) ∞1887 Fehér József (1865 – 1940)
- VI.2. ♀ Sebastiani Mária (1867 – ?) ∞ Angelo de Benedetti (? – ?)
- VII.1. ♀ Sebastiani Sarolta (1891 – ?) *törvénytelen*
- VII.2. ♂ Sebastiani Béla (1893 – 1937) *törvénytelen* ∞1916 Mary Weiss (1890 – ?)
- VIII.1. ♂ Robert Sebastiani (1917 k. – ?)
- VIII.2. ♀ Margaret Sebastiani (1924 k. – ?)

- VI.3. ♀ Sebastiani Sarolta (1869 – 1877)
VI.4. ♀ Sebastiani Amália (1871 – 1900)
VI.5. ♀ Sebastiani Alojzia (1873 – 1936)
VI.6. ♀ Sebastiani Katalin (1875 – 1876)
VI.7. ♂ Sebastiani Károly (1877 – 1878)
VI.8. ♂ Sebastiani Béla (1879 – 1880)
VI.9. ♂ Sebastiani Ákos (1881 – 1883)
VI.10. ♂ Sebastiani Géza (1882 – 1948) ∞1916 Jüleck Mária (1884 – 1965)
VII.1. ♂ Sebastiani Hugó (1919 – 1945)
VII.2. ♀ Sebastiani Ottilia (1921 – 1995) ∞1946 Mészáros László (1913 – 1971)
V.6. ♂ Sebastiani Károly (1843 – 1915) 1. ∞1869 k. Szerdahelyi Róza (1846 k. – 1890), 2. ∞1891 Staffenberger Vilma (1857 – 1915)
VI.1. ♀ Sebastiani Margit (1894 – 1985) ∞1917 vitéz Dévényi Lajos (1888 – 1945)
VI.2. ♂ Sebastiani Tibor (1896 – 1959) ∞1927 Német Rozália (1894 – 1984)
V.7. ♂ Sebastiani Béla (1846 – 1919) 1. ∞1881 Wollny Ida (1847 k. – ?), 2. ∞1886 k. *nagyszőlősi* Zsömböry Piroska (1844 – 1894)
V.8. ♀ Sebastiani Mária (1849 – 1902) ∞1969 Klettenhof Ádám (1841 k. – ?)
IV.4. ♂ Sebastiani Frigyes (1811 – 1884) ∞1835 Dochnal Katalin (1809 – 1884)
V.1. ♀ Sebastiani Regina (1835 – 1911) ∞1857 Mack József (1830 – 1904)
V.2. ♀ Sebastiani Mária (1836 – 1837)
V.3. ♀ Sebastiani Gizella (1839 – ?) ∞1859 *jordanstonei lovag* John Keppel (1818 – ?)
V.4. ♀ Sebastiani Berta (1840 – ?) ∞1872 *dapsai* Dapsy Béla (1839 – ?)
V.5. ♂ Sebastiani Ede (1841 – 1887) ∞1876 Schemfil Emília (1844 – 1917)
VI.1. ♀ Sebastiani Erzsébet (1877 – 1942 k.) ∞ *báró* Seckendorff Oszkár (? – ?)
V.6. ♀ Sebastiani Leona (1849 – 1892) ∞1878 *mihályházi* Tóth Elek (1824 – 1893)
V.7. ♂ Sebastiani Jenő (1851 – 1925) ∞1890 *tolcsvai* Bónis Mária (1847 – 1901)
VI.1. ♀ Sebastiani-Korányi Gabriella (1879 – 1952) *örökbefogadva* ∞1915 Barcs Ernő (1887 – 1966)
VI.2. ♂ Sebastiani-Korányi Adolf (1887 – 1956) *örökbefogadva* ∞1918 k. Gedeon Róza (1894 k. – 1948)
VII.1. ♀ Sebastiani-Korányi Lívია (1920 – 1994) ∞1944 Balás Géza (1914 – 1987)
VII.2. ♀ Sebastiani-Korányi Gabriella (1922 – 2010) ∞ Ferenczy Jenő (1915 – 1969)
IV.5. ♀ Sebastiani Leopoldina (1812 – 1905) ∞1848 Bainville János (1812 k. – 1903)
IV.6. ♀ Sebastiani Alojzia (1814 – 1874) ∞1855 Gerenday József (1813 – 1862)
IV.7. ♀ Sebastiani Mária (1815 – 1871) ∞1836 Jordán József (1809 – 1858)
III.2. ♂ Sebastiani János (1780 – 1782)
III.3. ♂ Sebastiani Antal (1782 – 1785)
III.4. ♀ Sebastiani Anna (1783 – 1855)
III.5. ♀ Sebastiani Teréz (1785 – 1853)
III.6. ♀ Sebastiani Katalin (1787 – 1847) 1. ∞1807 Rainer Mihály (1780 – 1823), 2. ∞1825 Lichtenvallner Antal (1795 k. – 1840)
III.7. ♀ Sebastiani Magdolna (1791 – 1865) ∞1819 *dezséri* Bélik Mihály (1787 – 1859)
III.8. ♀ Sebastiani Róza (1793 – 1870) ∞1832 Steibel Ignác (1798 k. – ?)
III.9. ♀ Sebastiani Zsuzsanna (1796 – 1879)
II.2. ♀ Sebastiani Magdolna (1761 – 1808) ∞1779 Schmid Lőrinc (1751 – 1815)
II.3. ♂ Sebastiani Mátyás (1763 – 1773)

— *Kutatás, tanulmány* —

A magyar kediva

Puskás István (ditroipuskas57@gmail.com)

Az Oszmán Birodalomban használt egyik méltóságnévet a perzsa nyelvből átvett hidiv (angolosan khedive) szóval jelezték. Értelmezése: uralkodó, herceg. A mai Irán területéről az arab invázió által elűzött perzsa (fárszi) népesség Indiába menekült, így e cím az ő közvetítésükkel ott is használatban volt. Európában ezt a rangot Egyiptom első emberéhez kötötték, és alkirálynak¹ fordították. A kedive felesége a kediva. Az utolsó uralkodó Abbas Hilmi II² volt, akit az országot gyarmatosító angolok 1914. december 19-én megfosztottak trónjától.

1910-ben nagy médiahullámot gerjesztett, hogy Abbas házasodik. A muszlim vallási közösségben ez magánügy, egy magánjogi szerződéssel elintézik. De a bejelentett, nyilvános uralkodói frigy már társadalmi esemény, melynek más aspektusai is voltak. Egyrészt Abbasnak már volt egy meglehetősen dekoratív, egykor cserkesz rabszolganő felesége, akitől gyermekei is születtek, és ekkorra (brit hatásra) az egynejűség lett „divatos”. Másrészt Egyiptomot 1882-től az angolok katonailag megszállva tartották, és az új asszony³ egy európai nő volt – bár nem angol, hanem német nyelvterületről származott.

Megindult a találgatás sajtókörokbén. Végül egy erőszakos bécsi újság⁴ arra a megállapításra jutott, hogy a hölgy osztrák és gróf Török Marianna a neve. Ahogy a továbbiakból kiderül: a kijelentés téves, de nekünk így is fontos, mivel a médiumokban ez idáig ezen a néven lelhető fel a *magyar kediva*.

Ki volt ő, s hogyan fejthető meg a 145 éves titok?

1. kép. Az al-Nusawar egyiptomi napilap címlapján köszöntötte az 50 éves királynőt 1927-ben⁵

¹ Egyiptom ebben az időben az Oszmán Birodalom fennhatósága alatt álló, a brit korona által megszállt alkirályság.

² Uralkodott: 1892–1914.

³ II. Abbász hivatalosan csak 1910-ben vehette feleségül miután az áttért a muzulmán hitre, de már 1900-tól együtt éltek.

⁴ *Neue Freie Presse*. Bécs, 1910. február 09. 8. o.

<https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=nfp&datum=19100209&seite=8> (2022. december 15.)

⁵ Durham University Library and Collections. <https://libguides.durham.ac.uk/asc-abbas-hilmi/> (2019.)

Önmagáról ezt írta 1930-ban (53 évesen) a Hárem című, Berlinben megjelent önéletrajzi ihletésű könyvének szerzői előszavában:

„Szendrői Török József gróf házasságában Sophie Vetter von der Lilie grófnő gyermekeként született egy gyermek – egy sorsdöntő utazási baleset következtében – Philadelphiában.”⁶

Édesanyja Sophie Josefa Stefana Maria Vetter von der Lilie grófnő. Frank származású család sarja, akik a középkor folyamán kértek bebocsátást a Magyar Királyságba. Híresztelésük szerint azért menekültek, mert a Valois-ház egy „törvénytelen” ágából származnak, ennek kapcsán szerepel nevükben a „von der Lilie” előnév. Zsófia 18 évesen ment férjhez gróf Török József Kristófhhoz 1870. augusztus 28-án Mürzthalban. Gyermekeik is születettek, József (Weinburg, 1873-1898) volt az első. A családi viszony azonban nem volt felhőtlen, ami a házasság felbomlásához vezetett. A válást hosszú huzavona után 1881 nyarán mondták ki (2. kép):

* Válopör. A kuria a napokban egy nyolc éves válopörben mondta ki felbontó ítéletét. Gróf Török József indítá meg azt »kölcsonös engesztelhetetlen gyűlölség« címén, neje: Vetter Zsófia grófnő ellen, kivel 1870. aug. 28-án kelt össze Mürzthalban. Hogy a válás megtörténhessék, a kath. grófnő mult februárban reformátussá lett. Különben tényleg már 1873-ban elváltak egymástól.

2. kép. A Fővárosi Lapok rövid tudósítása⁷

A pár addig is külön élt: Zsófia a szüleinek Graz melletti házában, gróf Török József pedig Ung vármegyei birtokait gazdálkodta és jegyzői, majd szolgabírói hivatalokkal bírt. A megromlott viszonyt a feleség megpróbálta rendbe szedni, de 1873-ban végleg szétváltak. Zsófia családjának kastélyában szülte meg második gyermekét, Török Mariannát (Mürzthal, *1874. január 08.). A válás okait keresve középső leányuk (Maggie) úgy tájékoztatta Pap János életrajzírókat, hogy Török József „jókaias” életmódot folytatott (a korabeli lapok cikkei szerint vadászattal, az azt követő tivornyákkal és hivatali karrierével volt elfoglalva). Pap úrnál megtaláljuk azt a történetet is, miszerint Zsófia asszonynak a pesti születésű ditrói Puskás Tivadar hevesen udvarolt 1870-1871-ben, amikor a Magyar Keleti Vasút⁸ építésénél az angol Waring Brothers Company mérnökirodát képviselte. A romantikus legendát azonban semmi sem támasztja alá.

A család életében Párizs több alkalommal felbukkant, így 1876-ban is. Tivadar, mint sikeres vállalkozó ekkor már az Egyesült Államokban élt. Nyáron üzleti céllal Angliában, Belgiumban és Franciaországban is megfordult, s az előre megváltott jegyével július 19-ére hajózott vissza. A további események ismeretében nyilvánvalóan nem lehet a véletlen műve, hogy két nappal később Zsófia is az ígéret földjére lépett, a „Neckar” nevű hajón 21-én érkezett New Yorkba (3. kép).

⁶ Djavidan Hanum - Thea Ronay: *Harem*. Verlag für Kulturpolitik, Berlin, 1930. A könyv nem jelent meg magyarul, az idézet fordítója a cikk szerzője, Puskás István. (A társszerző Thea Ronay szül. Puskás Theodóra, Májuska ifjabbik húga. A második kiadás megtalálható az Országos Széchényi Könyvtárban.)

⁷ *Fővárosi Lapok*, 1881. június 18. https://adt.arcanum.com/hu/view/FovarosiLapok_1881_06/?pg=86&layout=s (2022. december 15.)

⁸ Nagyvárad-Kolozsvár-Brassó fővonal és csatlakozó szárnyonalai.

DISTRICT OF NEW-YORK—PORT OF NEW-YORK.

I, *Wm. Willgard* Master of the *S. S. Neckar* do solemnly, sincerely and truly declare that the following List or Manifest, subscribed by me, and now delivered by me to the Collector of the Customs of the Collection District of New-York, is a full and perfect list of all the passengers taken on board of the said vessel at *Bremen* from which port said vessel has now arrived; and that on said list is truly designated the age, the sex, and the occupation of each of said passengers, the part of the vessel occupied by each during the passage, the country to which each belongs, and also the country of which it is intended by each to become an inhabitant: and that said List or Manifest truly sets forth the number of said passengers who have died on said voyage, and the names and ages of those who died.

Sworn to this *21st July 1876* at *New York* by *Wm. Willgard* Master of the *S. S. Neckar* whereof *Bremen* is Master, from *Bremen* birthen tons.

So help me God.

Approved by A. J. Tolson, ESQ.

NAMES	Age— Years Months	SEX	OCCUPATION	The country to which they severally belong	The country to which they intend to become inhabitants	Died on the voyage	Part of the vessel occupied by each passenger during the voyage
<i>1 Joseph Rogerson</i>	<i>30</i>	<i>m</i>	<i>farmer</i>	<i>Germany</i>	<i>U. S. of Am.</i>		<i>First Cabin</i>
<i>2 Mrs. C. Jacobs</i>	<i>25</i>	<i>fem</i>	<i>none</i>	<i>U. S. of Am.</i>	<i>"</i>		<i>"</i>
<i>3 Mr. R. Spillmann</i>	<i>38</i>	<i>m</i>	<i>merchant</i>	<i>"</i>	<i>"</i>		<i>"</i>
<i>4 Sophie Countess Törock</i>	<i>25</i>	<i>fem</i>	<i>none</i>	<i>Germany</i>	<i>"</i>		<i>"</i>
<i>5 Mrs. W. A. Condit</i>	<i>30</i>	<i>"</i>	<i>"</i>	<i>U. S. of Am.</i>	<i>"</i>		<i>"</i>
<i>6 Miss May</i>	<i>20</i>	<i>"</i>	<i>"</i>	<i>"</i>	<i>"</i>		<i>"</i>
<i>7 Emily</i>	<i>9</i>	<i>"</i>	<i>"</i>	<i>"</i>	<i>"</i>		<i>"</i>
<i>8 Hugo Rothschild</i>	<i>34</i>	<i>m</i>	<i>merchant</i>	<i>"</i>	<i>"</i>		<i>"</i>
<i>9 Mrs. B. Hill</i>	<i>28</i>	<i>"</i>	<i>"</i>	<i>Germany</i>	<i>"</i>		<i>"</i>

3. kép. Az utaslista fejlécében a hajó neve: S. S. Neckar, a dátum: 21 July 1876, és az indulás helye: Bremen.
A 4. sor: Sophie Countess Törock [grófnő Török Zsófia] – 25 fem. [25 éves nő] - none [foglalkozása nincs] - Germany [Németország, az ország, amelyhez eredetileg tartoznak] - U. St. of Am. [USA, az ország, amelynek lakóivá kívánnak válni] – First Cabin [1. osztályon utazott]⁹

Tivadar megmutatta szerelmének Amerika szépségét és erejét. Elvitte a Függetlenségi Nyilatkozat 100 éves évfordulójára épp akkor megrendezett Philadelphiai Világkiállításra és a Niagara vízeséshez is (4. kép).

4. kép. Zsófia és Tivadar állnak, előttük az üzlettárs, a gyapotkirályként emlegetett Edward W. Saportas és felesége Izabella ülnek¹⁰

⁹New York Passenger Lists, 1820-1891, film: 004680484, kép: 813. (Időkör: 5 Jun 1876 – 25 Jul 1876) <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939V-RSC1-L?i=812&cc=1849782> (2022. november 18.)

¹⁰Forrás: az ORF2 osztrák televízió egyik Puskás Tivadarról készült filmje.

Zsófia a kiutazás után közel egy évvel újabb gyermeknek adott életet Philadelphiában. A születést igazolja az orvosi dokumentum (5. kép) és az arról készült anyakönyvi születési bejegyzés (6. kép).

RETURN OF BIRTHS, in the City of Philadelphia, under my care, FOR THE MONTH OF <i>June</i> 1877									
Made to the Health Officer, in conformity with the Act of Assembly.									
This Sheet is for ONE MONTH ONLY.									
DATE OF BIRTH 1877.	NAME OF CHILD	SEX		COLOR		WARD	PLACE OF BIRTH No. and Street	NAMES OF PARENTS	OCCUPATION OF FATHER
		Male	Female	White	Black				
15 June		0	1	1	0	24	3303 Arch St.	Sophia Countess of Török	Gentleman

5. kép. A szülésről az orvos által kiállított „születési anyakönyv” (Return of births) részlete

REGISTRATION OF BIRTHS IN 1877,										IN THE CITY OF PHILADELPHIA.			
YEAR REGISTERED 1877	DATE OF BIRTH	NAME OF CHILD	SEX		COLOR		WARD	PLACE OF BIRTH No. and Street	NAMES OF PARENTS	OCCUPATION OF FATHER	NAME OF PHYSICIAN	RESIDENCE OF PHYSICIAN	
			Male	Female	White	Black							
December 31	June 22	Urania	1	1	22	22	Delphicoon St.	Charles W. & Sarah C. Smart	Teacher	H. S. Smith	High St.		
.	29	Esther	1	1	.	.	Delaware	John & Margaret Whitty	Business	Dr. S. Smith	High St.		
.	17	Sanna	1	1	12	12	Arch	John & Mary Flynn	Ironworker	Dr. C. W. Whipple	High St.		
.	22	Amelia	1	1	2	2	Arch	John & Mary Flynn	Ironworker	Dr. C. W. Whipple	High St.		
.	12	George W. Lodge	1	1	.	.	Market	Henry W. & Maggie Sedge	Millwright	Dr. S. Smith	High St.		
.	22		1	1	24	24	3303 Arch	John & Margaret Whitty	Business	Dr. S. Smith	High St.		
.	18	Rosa	1	1	26	26	1214 Calaveras	J. A. & Kate Reed	Salesman	Dr. S. Smith	High St.		

6. kép. A születést jóval később követő anyakönyvi bejegyzés,¹¹ amely – az orvosi dokumentumnak megfelelően – titkolja a gyermek és az apa nevét. Nagyítva:

12	George W. Lodge	1	1	.	.	Market	Henry W. & Maggie Sedge	Millwright	Dr. S. Smith	High St.
22		1	1	24	24	3303 Arch	John & Margaret Whitty	Business	Dr. S. Smith	High St.
18	Rosa	1	1	26	26	1214 Calaveras	J. A. & Kate Reed	Salesman	Dr. S. Smith	High St.

A rovatok az érintett bejegyzés szövegével:

1. When registered [mikor lett bejegyezve]: 1877 December 31 – 2. Date of birth [születés napja]: June 15. [június 15., a szám itt nehezen kivehető] – 3. Name of child [gyermek neve]: ... [üres, nincs sem keresztnév, sem vezetéknév] – 4. Sex [neme]: Female [nő] – 5. Color [színe]: White [fehér] – 6. Ward [kórterem]: 24 – 7. Place of birth, No. and street [születés helye, szám és utca]: 3303 Arch – 8. Names of parents [szülők nevei]: ... [az apa keresztnéve hiányzik] [&] Sophia Countess Török [grófnő Török Zsófia] – 9. Occupation of father [apa foglalkozása]: Gentleman¹² [úr] – 10. Name of physician [orvos neve]: H. Tiedeman – 11. Residence of physician [orvos lakhelye]: 721 Marshall.

A szülőanya 1876. július 21-én szállt partra New Yorkban, érkezésekor az akkori férjzett nevén regisztrálták, és így szerepel a gyermek születési irataiban is. Leánya 11 hónappal később jött világra. Ez idő alatt Zsófia nem járt Európában, gróf Török József pedig sohasem szelte át az óceánt, így a biológiai apák sorából teljes bizonyossággal kizárható. A magyarországi válás még nem zárult le, Zsófia és Tivadar így egyelőre nem házasodhattak össze.

A May (Májuska) keresztnév nem túl gyakori. Nem meglepő, hogy később az egyiptomi kediva származása után kutatva az újságírók a nővére nevét látták benne és Török Mariannaként magyarosították, illetve „osztrákosították”, hiszen a philadelphiaival ellentétben a Graz melletti születés ismert volt s jól jött a szenzáció, hogy osztrák származású uralkodónője van Egyiptomnak. Ez a keveredés egészen napjainkig tartotta magát.

¹¹ Pennsylvania, Philadelphia City Births, 1860-1906, film: 4261722, kép: 258.

<https://www.familysearch.org/search/film/004261722?cat=151270> (utolsó letöltés: 2019. Jelenleg csak valamelyik FamilySearch-központban kutatható.)

¹² A 19. században azokra használták a kifejezést, akiknek nem kellett bérért dolgozniuk: birtokaik, tulajdonaik jövedelméből éltek, azaz urak voltak.

Ha nem a gróf az apa, akkor marad az „utazási baleset”. A titok feloldásában segítenek a családi események: gyászjelentések, végrendeletek, átruházási és örökösödési iratok. Mindegyik átvizsgálása ugyanarra az eredményre vezetett.

Májuska születése után Tivadar itteni munkái miatt visszatértek Európába, pár év párizsi élet után pedig haza Magyarországra. 1880 végén közeledett a második gyermek érkezése. A válást még mindig nem mondták ki (1881 nyara, 2. kép). Hogy a valós viszonyok érvényesülhessenek, Zsófia végrendeletet¹³ készített, melyet Budapesten Jeszenszky Dániel közjegyzőnél helyezett letétbe. Ebben minden vagyonát és gyermekei gyámjogát Puskás Tivadarra hagyta. Az újszülött 1881. január 15-én született Budapesten és a Margit (Maggie) nevet kapta. Júniusban – Zsófia némi anyagi rásegítésével – a válóper is lezárult. Az akadály elhárult, a pár végre egybekelhetett. A jeles eseményre Londonban került sor: 1882. március 24. Westminster, Middlesex. A család 1886. november 9-én tovább gyarapodott, immár Teodóra (Thea) lett a legfiatalabb leány.

Puskás Tivadar, az örökös újító, számos találmány tulajdonosa 1893. március 16-án meghalt. Özvegye 22-én átruházási szerződést¹⁴ kötött Alberttel, a még élő sógorával a Budapesti Magyar Királyi Állami Távbeszélő Hálózat Bérleti Vállalat Részvénytársaság részvényeire, a Telefon Hírmondó vállalatban lévő tulajdonrészekre és a szabadalmi jogokra. Két nappal később öröklési szerződésben¹⁵ biztosította, hogy Albert halála esetén az összes tulajdon visszaszálljon az átruházóra:

„[...] amennyiben ezek a halálom napjáig nem lennének értékesítve, megváltoztathatatlan módon néhai Puskás Tivadar feleségét született Sophie Vetter von der Lilie grófnőt és a Puskás Tivadar úrral nemzett három gyermeküket, Mayt, Margarétát és Theodorát nevezem meg örököseimnek.”

Ez már elég egyértelműen igazolja, hogy a Philadelphiában világra jött Májuskának ki a vér szerinti apja.

Tivadar még életében „folyamodott a kereskedelemügyi miniszterhez, hogy a Telefon Hírmondónak Budapest fő- és székvárosban való berendezésére neki 50 évre kizárólagos engedélyt adjon [... s ez által] az 1888. XXXI. törvénycikk alól való mentesség adása, miután az ilyenmű intézmények felállítására az államnak ad egyedül jogot [...]”¹⁶ Az állam – amint a sajtó tudósításából is kitűnik – törvényileg rátette kezét a távbeszélő hálózatra (azaz államosította, Tivadar csak bérelhette azt), és megindult a harc a „telefon-ujság” érdekeltiségeiért is.

A hagyatéki per részben bírósági úton zajlott, de történt hatósági beavatkozás is. Ugyanis az érdeklődő felsőházi csoport törvényi erővel ellehetetlenítette a Telefon Hírmondó társaság működését, ezáltal értéktelenné vált a szabadalom. Albert nem tehetett mást, megszervezett egy kellő anyagiakkal és befolyással rendelkező vevői csoportot, és nekik értékesítette a céget a magyar szabadalommal.¹⁷

A Budapest Királyi Törvényszék az eljárásban először is beazonosította az örökösöket és nevesítette a gyermekeket, akik nem voltak anyakönyvezve és megkeresztelve sem: Puskás Májuska, Puskás Margit és Puskás Theodóra nevet „adományozta” a lányoknak. A perek során ezeket a bíróságilag elrendelt megnevezéseket használták¹⁸ (7. kép).

¹³ HU BFL – VII.170 – 1880 – 0568 Közjegyzői okiratok. Jeszenszky Dániel /Danó közjegyző iratai.

¹⁴ HU BFL – VII.184.a – 1893 – 0584 Közjegyzői okiratok. Weinmann Fülöp közjegyző iratai.

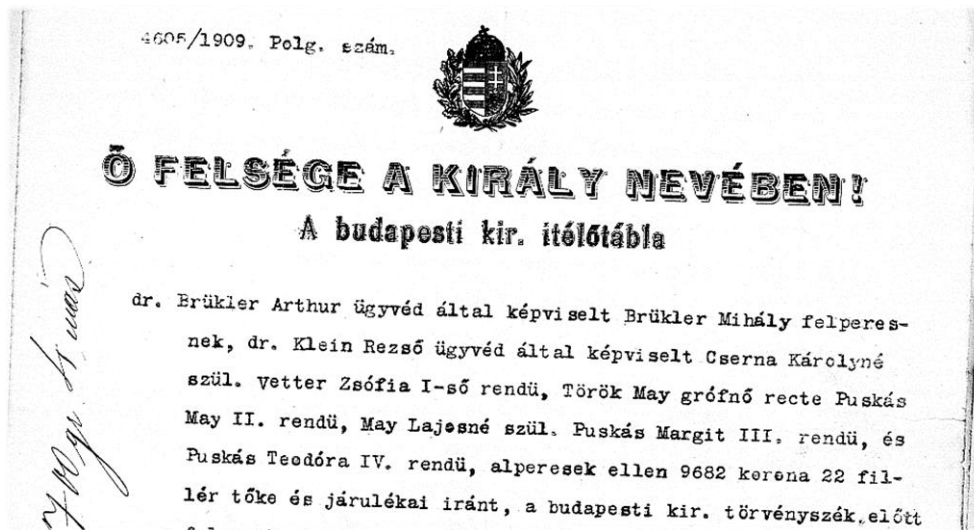
¹⁵ HU BFL – VII.184.a – 1893 – 0585 Közjegyzői okiratok. Weinmann Fülöp közjegyző iratai.

¹⁶ *Budapesti Hírlap*, 1893. március 23. 6. o.

https://adt.arcanum.com/hu/view/BudapestiHirlap_1893_03/?pg=397&layout=s (2022. december 15.)

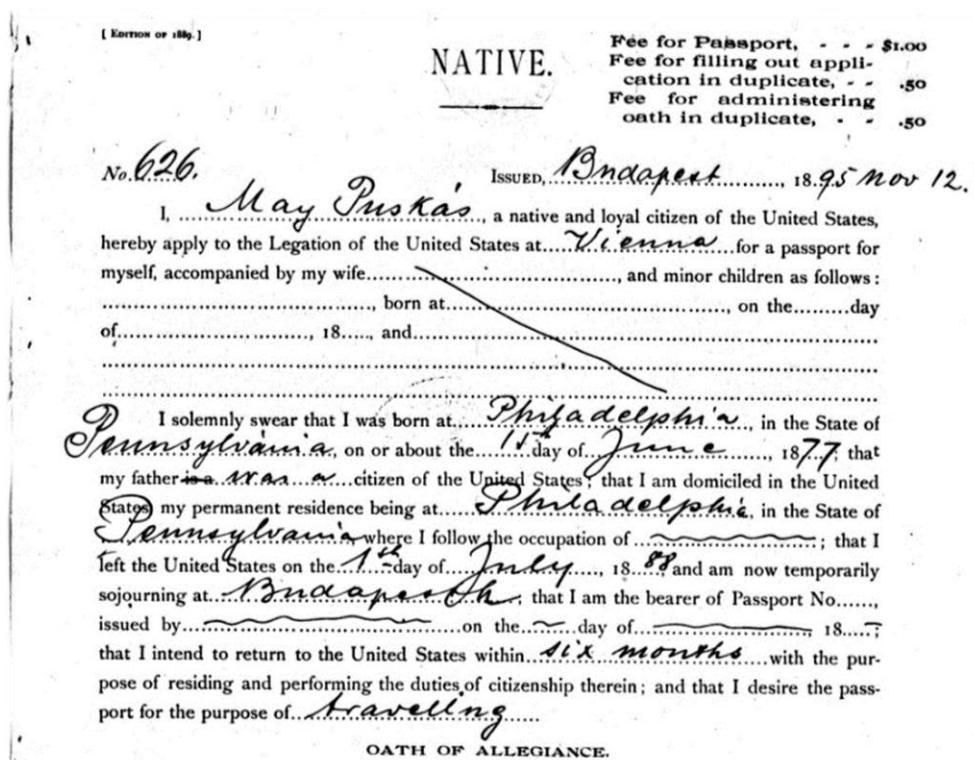
¹⁷ Cégbejegyzés, Popper: *Központi Értesítő*, 1895. ápr. 28. Szabadalom átruházása: *Központi Értesítő*, 1895. dec. 27.

¹⁸ HU BFL – VII.2.c – 1894 – I.0420 és 1908 – I.0419 Budapest Királyi Törvényszék iratai. Polgári peres iratok.

7. kép. Részlet az egyik későbbi per iratanyagából: „Török May grófnő recte Puskás May”

A hagyatéki eljárást bonyolította, hogy a hoppon maradt felsőházi csoport elvonta az özvegy gyámsági jogát és a „Székes fővárosi árvaszék 1895. évi 31050 számú rendelvényével” ügyvédet nevezett ki a kiskorú lányok részére. Magyarul, a rájuk eső befolyt pénzeket zárolták. Ez nem tetszett az akkor már a 18. évét betöltött legidősebb leánynak. Még ebben az évben amerikai útlevélért folyamodott (részlete: 8. kép). Ezzel nagykorú külföldi állampolgár lett, ki kellett őt fizetni.

8. kép. Puskás Májuska útlevélkérelme¹⁹

¹⁹ National Archives and Records Administration (NARA), Washington D.C., Roll: 10, Volume: 015: Argentina to Bolivia. U.S., Passport Applications, 1795–1925 for May Puskas.

Májuska – apjához és nagybátyjához hasonlóan – áthúzta a felsőházi érdekeltek számítását, ezzel a magyar politikai gyűlölet céltáblájává vált.

A bécsi törvényszék körözött egy Izabella May de Török nevű „grófnőt”.²⁰ Aznap a Budapesti Hírlap átvette a hírt (Rákosi Jenő főszerkesztősége és tulajdonosi időszakában), s egy aláírás nélküli cikkében ráhúzta Májuskára.²¹ A csalót később elkapták,²² de Rákosiék ezt már nem közölték le, mert az eredeti cikk nem ezért készült. Abban ugyanis minden valóság alapot nélkülöző tömény hazugság olvasható. Néhány, addig hazánkban publikálatlan, ismeretlen adata mutatja a felsőházi kapcsolatokat (valós születési helye, a gróf Török May név használata). Megjelentették német nyelven is.²³ Rákosi Jenő a politikai karriere érdekében gyalázkodott, nem eredmény nélkül: 1903-tól már ő is főrendházi tag. A cikk egyik következménye, hogy Májuska 1899-től kivonta magát a magyar és a német közéletből, jóllehet zongoraművészi pályája és neves szülei miatt közismert volt. Hírnevét erősítette, hogy megtettesítette a kor szépségideálját: a francia sajtó csak a „Beauté” (a Szépség), az angol pedig a „remarkable beauty” (figyelemre méltó szépség) jelzővel illette. Eltűnése megmozgatta az újságírók fantáziáját, különféle motivációk mentén a megtorlás nélkül hagyott Rákosi-féle gyalázkodásnak is akadtak követői.

Most csak a jelenségre mutattam rá, hogy értsük Májuska viselkedését. Ettől kezdve az édesanyja temetésén, az 1943. februári „50 éves a budapesti Telefonhírmondó”²⁴ megemlékezésén, valamint néhány családi összefüggésen történő részvételtől eltekintve nem jött Magyarországra. A történetek után pedig nem volt célszerű hazatelepedésben gondolkodnia.

Az egyiptomi trónörökös és Májuska egymásra találása és közös történetük is különösen alakult. Zsófia ki tudja mi okból, 1890-ben Bécsbe költözött Májuskával, a két kisebbik lányt Tivadarnál hagyva. Az angol archívumban sikerült fellelni pár újságcikket,²⁵ melyekből néhány dologra fény derül. Abbas Hilmi az előkelőségek elit középiskolájában, a bécsi Theresianumban tanult öccsével együtt, tanára volt Maximilian Hussarek fiatal vallásjogi professzor. Abbas azonban tanulmányai félbehagyására kényszerült apja halála miatt, át kellett vennie helyét Egyiptomban (1892). Hussarek utánament, hogy személyi titkárként segítse az átmeneti időszakban. Magával vitte Zsófiát és a „bécsi dulceát”,²⁶ azaz Májuskát, akit Kairóban mutatott be az alig 18 éves uralkodónak. Mikor Max hazautazott átvenni minisztériumi munkáját, vele Zsófia is visszatért Európába. Arról is olvashatunk, hogy a fiatal nő „röviddel ezelőtt” – a cikk 1893. februári – egy fiúval ajándékozta meg az ifjú királyt. Mivel a csecsemő Egyiptom uralkodójának elsőszülöttje, feltételezhetően ő lesz a trón örököse, ha anyja is mohamedán lesz. 1901 elején²⁷ privát avagy titkos házasságot kötöttek. Erről Májuska magánlevelezéséből²⁸ is tudunk, továbbá arab újságírói közlések²⁹ is említik.

²⁰ *Budapesti Napló*, 1898. dec. 18. 8. o. https://adt.arcanum.com/hu/view/BudapestiNaplo_1898_12/?pg=243&layout=s (Utolsó letöltés: 2022. december 15., a következő hivatkozások esetében is.)

²¹ *Budapesti Hírlap*, 1898. dec. 18. 8. o. https://adt.arcanum.com/hu/view/BudapestiHirlap_1898_12/?pg=349&layout=s

²² *Pesti Napló*, 1912. dec. 29. 18. o. https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiNaplo_1912_12/?pg=931&layout=s

²³ *Welt-Blatt*, 1898. dec. 20. 4. o. <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=nwb&datum=18981220&seite=4&ref>

²⁴ Filmhíradók Online. <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=4936> (2022. november 24.)

²⁵ *The Manchester Evening Post*, 1893. február 02. és *The Bristol Mercury*, 1893. február 04. www.britishnewspaperarchive.co.uk (2021. november 18.)

²⁶ A megjelölés a lovag Don Quijote eszményi nőjére utal Miguel de Cervantes regényében.

²⁷ Abbas egyik rokonának szóbeli közlése alapján.

²⁸ Dr. Anton Kautzkyhoz, volt magánorvosához írt levele. Párizs, 1935. szeptember 01.

²⁹ Samir Raafat: Queen for a day. In: *Al-Ahram Weekly*, 1994. dec. 06. <http://www.egy.com/historica/94-10-06.php> (2019. május 20.)

A leány Abbas 1892. január 08-i trónra lépésekor 14 és fél, gyermeke születésekor is még csak 15,5 éves! (A fiúcska 6-8 hetes, amikor nagyapja Tivadar meghal.) Édesapja halálát követően ismeretlen időpontban és körülmények között megjelent Magyarországon,³⁰ és ugyanígy tért vissza Egyiptomba. Májuska nem volt megkeresztelve, így a muszlim vallás szerint nem lehetett volna feleség. Vélhetően a morganatikus (rangon aluli) házasság kerülése érdekében használta Hussarek a bemutatáskor a gróf Török May nevet – kegyes hazugság. Valóban Májuskáról van szó, Max Hussarek alkalmazta a jogszokás szerinti megnevezést először: házas asszony gyermeke apjának alaphelyzetben a férjet kell tekinteni.

Májuska végül 1910-ben, 33 évesen felvette az iszlám vallást. Az iszlamizációs jegyzőkönyv³¹ (a keresztlevélhez hasonlatos) szövegének fordítása:

„Jogi végzés
öt piaszter leróva

Az Egyiptomi Legfelsőbb Saria Bíróság jogi végzést állított ki arról, hogy 1328. Muharram hónap 28-án, azaz 1910. február 9-én Ófelsége Mavlana Effendi, Egyiptom jelenlegi főbírója, Bakri Muhammad Ashour Al-Sadafi sejk, az egyiptomi nagymufti és a fent említett Bíróság tagja jelenlétében engedélyezte, hogy meghallgassák a következőket és a bíróság írnokának, Amin Al-Samoutinak engedélyezte annak lejegyzését.

A Tanács tagja jelenlétében a fent említett napon délután három órakor az Abdin Palotában megtartott tanácsülésen *Djavidan Hanum asszony, akit korábban Török Maynak hívtak*, elismerte és vallotta, hogy az említett dátumot megelőzően áttért az iszlám vallásra, kimondta a két tanúságtételt, kijelentve: „Tanúsítom, hogy nincs más isten Allahon kívül, és Mohamed próféta az ő szolgája és küldötte.” Továbbá kijelentette, hogy elhatárolódik minden más vallástól, amely ellentmond az iszlám vallásának, és hogy ezt önszántából és saját választásából teszi, teljes akarata és meggyőződése által. A fent említett napon megismételte ezt a Tisztelt tag jelenlétében. Ezzel a nevezett Djavidan Hanum asszony monoteista muzulmánna vált. A muszlimok közösségéhez tartozik, ugyanolyan jogai vannak, mint a muszlimoknak, és ugyanolyan köteleességek terhelik, mint a muszlimokat. Erről tett tanúságot a tanácsülésen jelenlévők: Ónagysága Selim Al-Besri az Al-Azhar Mecset jelenlegi sejkje, Ahmed Iszmail bej a kedive főkamarása, és Óexcellenciája Ahmed Shawky bej a kedive külügyi irodavezetője előtt.

Az erre vonatkozó két font és száz millieme összegű illeték leróva, mely a fent említett év február 9-én 1417-es számú elismervényén, melyet Muharram hónap 29-én, azaz február 10-én állítottak ki, e bíróság pénztárába került.

Alsamouti [olvashatatlan aláírás]
Az Egyiptomi Legfelsőbb Saria Bíróság írnoka

A tanúsítványok nyilvántartásába került bejegyzésre, 82. oldal, 2. rész, 332. szám alatt.

Mohamed Amin”

³⁰ *Pesti Napló*, 1895. március 18. https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiNaplo_1895_03/?pg=291&layout=s és 1895. március 26. https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiNaplo_1895_03/?pg=418&layout=s (2022. november 21.)

³¹ A fordításban közölt dokumentum eredetije a Mohamed Ali Alapítvány tulajdona, azaz Abbas leszármazottaié. Eredetije az angol Durhami Egyetemi Könyvtár levéltárában <https://libguides.durham.ac.uk/asc-abbas-hilmi/>, másolata pedig a kairói CultNat nemzeti dokumentációs központban található. A képe nem publikálható. A fordítást dr. Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar professzor úr, az Egyiptomi Tudományos Akadémia főmunkatársa készítette. (2022.)

Mivel Egyiptomban 1892 óta így ismerték Májuskát, Török May néven iszlamizált. A felvett Djavidan Hanum jelentése: Örök Asszony. A török hanum (neki megfelel az arab hanem, angol hanoum) méltóságnevet is jelöl, a Djavidan perzsa eredetű (kiejtése: Dzsávidán). Korábban használta a Zubeida keresztnévet. Abbas halála után változtatott, és Djavidan Djanan (Dzsávidán Dzsanan, azaz Szerelmem Örök) néven élt a továbbiakban. Beszért és írt arabul, oszmán törökül, angolul, franciául, németül, oroszul és szóban kommunikált perzsául.

Az Egyiptomot megszálló angolok az elrabolt arab dokumentumokban a gróf Török May nevet találták, így ezt ismerte meg Európa. A valódi, Magyarországon jogilag is alátámasztott Puskás Májuska megnevezésről nem tudtak, de a hazájában kialakult helyzete miatt ezt ő maga sem emlegette.

Az iszlám felvételét követően 1910. február 13-án második alkalommal „nyilvánosan” is egybekeltek a Çubuklu villában (Isztambul, Törökország). A frigy révén Djavidan Hanum oszmán hercegnői rangot kapott, egyúttal elveszítette magyar állampolgárságát. Ahogy hazájában bántak vele, ez talán nem rendítette meg.

A hivatalos házasság az angol titkosszolgálat jóvoltából hamar tönkrement. 1913. augusztus 17-én ugyan válásra került sor, de a szerelem megmaradt.³² Visszatérve Európába nem kereste a konfrontációt a gyalázkodó magyar felsőház és a média embereivel, német nyelvterületen telepedett le. Művészként élte életét. Szabad szelleme miatt nem volt a nácik kedvence, ami török állampolgárként felerősödött, amikor a II. világháború során Törökország kihátrált Németország mögül. Termékeny alkotó volt: kottáiból 4-et találtam meg, tudok 6 rádiójátékáról, 1 színdarabjáról, 7 novellájáról, 150 festményéről (egyikük a 9. képen). Franciaországban gyártott illatszereit Djavidan márkanévvel forgalmazták.³³

1944-ben átsétált a megszállási övezeteken, 1951-ben Párizsból Ausztriába költözött. 1954-ig a leitersdorfi Hainfeld kastélyban élt a Hammer-Purgstahl rokonságnál, azt követően költözött Grazba.

9. kép. Egyiptomi ábrázolás

Testvéreivel és féltestvéreivel kiváló kapcsolatot ápolt. Így került sor 1942. június 15-én arra a közjegyző előtt tett nyilatkozatra, melyben Marianna kijelentette, hogy Djavidan Hanum a Sophie Vetter von der Lilie grófnő és gróf Török József házasságából származó biológiai húga.³⁴ Ez ugyan nem egyezik azzal, amit anyjuk 1880-ban szintén közjegyző előtt vallott, de Marianna hamis nyilatkozata és a törökországi dokumentumok francia fordítása alapján 1963. október 29-én Djavidan osztrák állampolgár lett. Arra vonatkozóan, hogy miért kellett egy 86 éves asszonynak az osztrák állampolgárság, csak találgathatunk. De azok járhatnak helyes úton, akik művészi hagyatékaival hozzák összefüggésbe.

1968. augusztus 15-én újabb dokumentum kitöltésére került sor: az utolsó kediva 91 éves korában grazi lakásában elhunyt. A halál oka szívizom elhalási infarktusz, akut szívelégtelenség, meszesedéses szívizom-elhalás, pitvarfibrilláció. Síremléke helyben a Sankt Leonard temetőben van, felirata: Djanan Djavidan.

³² *Illustrierte Kronen Zeitung*, 1927. június 01. 7. o.

<https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=krz&datum=19270601&seite=7> (2022. december 15.)

³³ *Le Matin*, 1913. febr. 01.; *L'Avenir du Tonkin*, 1934. jún. 22. <https://www.retronews.fr/>

³⁴ Meldebehörde: Referat 3 – Meldewesen und Wahlen (Section 3 – Registration and Elections), Graz.

A kediva történelmi szerepét a modern arab társadalom elismeri, a királynő népszerű Egyiptomban. Beszélte a nyelvüket, lányiskolát alapítottak az anyósával, hittudós volt. Rámutatott arra, hogy a hárem intézménye ellentétes a Korán és Mohamed tanításaival, megöli a szerelmet, és a muszlim férfiak emiatt járnak európai bordélyokba, miközben otthon nem tudnak teljesíteni. Szemben állt a megszálló angolokkal, ami miatt az egyiptomiak szabadsághősüknek tekintik. Megalapította a helyi Vörös Keresztet – amiből persze később Vörös Félhold lett –, vezetésével az uralkodóval egyik közös palotájukban ellátták a bolgár-török háború sebesültjeit és menekültjeit, s ebben királynőként személyes is részt vett: a nőket ki kellett képezni az elsősegély ellátására. De tudunk a magyar kapcsolatokat támogató tevékenységéről is: a mai napig futnak Egyiptomban az akkor leszállított magyar vasúti kocsik!

Kisfia sorsáról egyelőre semmit sem tudunk. Ennek kapcsán felkértem dr. Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar urat, az Egyiptomi Tudományos Akadémia főmunkatársát, folytasson vizsgálatot e tárgyban. A professzor úr az eredményt sokkolónak minősítette, de arab nyelvű tanulmánya³⁵ magyarra fordításának megjelenéséig a részletek nem nyilvánosak.

Jelen tanulmánynak nem volt célja Puskás Tivadar életútjának ismertetése, így csak azok a részletek kerültek bele, melyek a téma végett fontosak. Annál inkább hivatott Puskás Májuska avagy Djavidan Hanum (10. kép) származását bizonyítani, valamint megmutatni a téves gróf Török Marianna megnevezés okát és eredetét. Sok életrajzi adatot tartalmaz, ennek ellenére kérem, ne tekintsék annak.

A kutatásban való segítségükért köszönet illeti dr. Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar professzor urat, aki egyúttal az ELTE BTK posztdoktori ösztöndíjasa is,³⁶ dr. Horváth László urat a Puskás Tivadar Technikum nyugalmazott igazgatóját, valamint Sik Dávid urat a fiatal kutatótársat.

10. kép. Puskás Májuska 1904-ben³⁷

11. kép. Bélyegzője³⁸ és annak lenyomata

³⁵ Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar – Prantner Zoltán: نقاط جدلية في حياة زوجة آخر خديوي مصري ذات الأصل المغربي: *Mediterrán Tanulmányok – Études sur la région Méditerranéenne* (32). Szeged, 2022.

³⁶ <https://www.btk.elte.hu/content/egyiptomig-er-az-elte-hire.t.5946> (2022. december 18.)

³⁷ További képek a *Vasárnapi Ujság* 1910. évi 7. számának 149. oldalán található.

https://adt.arcanum.com/hu/view/VasarnapiUjsag_1910/?pg=156&layout=s (2022. december 15.)

³⁸ Heinz Trenczak filmrendező úr tulajdonában van (szemközti szomszéd Grazban a Wittekgweg utcában).

— Olvasóink írták —

2022 októberében felhívással fordultunk az egyesület tagjaihoz: „Mi volt az elmúlt hónapok legjobb élménye, felfedezése, ami a családfakutatásban ért?”

A reagálók többsége igen röviden fogalmazott. Volt válaszadó, aki csupán egy „egysoros” küldött ☺
Íme egy történet, amelyhez hasonló bármelyik kutatóval megeshet.

Amint bizonyára sokan, én is gyakran beírom a Google-ba a keresett nevet a családfakutatás során, hátha dob valami érdekeset az internet. Időről időre megteszem, sosem lehet tudni alapon.

Így találtam rá egy ismert közszereplőre, akinek édesanyja a keresett családnevet viselte. Egyből írtam is neki. Eleinte tartózkodóan válaszolt, de idővel meggyőződött róla, hogy nem "celebvadász" vagyok. Sajnos nem sokat tudott az édesanyja apai családjáról, azt a keveset is nehezen szedte össze a kérdéseim alapján a még élő anyai nagynénjétől. Nagyon-nagyon kevés információ állt rendelkezésre, minden csak amolyan "családi legenda", "úgy emlékszem" adat volt, még a dédnagymama pontos neve (!) sem volt ismert.

Elindultam az egyetlen érdemi szálon: a Mátrában lehetnek a családi gyökerek, mert mindig oda látogattak haza a dédszülők és később a nagyszülők is. Hetekig-hónapokig kutattam a nyomokat az Északi-középhegység települései között, és bár találtam valamit, hiányzott az összekötő kapocs, nem stimmeltek a főbb nevek. A sikertelenség után Pest felé fordultam, hogy a nagyjából belőtt időintervallumban megtaláljam a dédszülők házassági bejegyzését. Hiába néztem át azonban az esketési anyakönyveket a lakcímhez közel eső jó néhány kerületben, semmit nem találtam. Írtam a szóba jöhető plébániákra, de nem kaptam választ. Így aztán nehéz szívvel ugyan, de átmenetileg ejtettem az ügyet.

Ha épp aktívan nem is kutatok, havonta-kéthavonta végig szoktam futtatni a MACSE és az FS keresőjében is a neveket, hátha vannak új információk. Így történt, hogy 5 hónappal az utolsó levélváltásunk után a MACSE adatbázisában felbukkantak a dédszülők – pont akkor indexelte egy kedves tagtárs Budapest azon kerületét! Amint megnyitottam a házassági anyakönyvet, egyből megértettem, miért fáradoztam hiába a mátrai nyomok megtalálásával: a dédnagypapa a Kisalföldről származott, nem pedig Hevesből! A dédnagymama született azon a környéken, az ő rokonaihoz jártak vissza még évtizedek múltán is a családtagok. A dédnagypapa családfája viszont egy más irányú kutatás miatt nálam addigra már teljesen kész volt, csak bele kellett illeszteni őket a kirakósba.

Azóta is hálásan gondolok az indexelőre, akinek a munkája lehetővé tette, hogy egy család megismerje a saját gyökereit.

Karancsiné Böröczky Judit
A MACSE győri helyi csoportjának tagja
(karancsi9083@hotmail.com)

FS-Tools mese: Egyszer volt, hol nem volt, volt egy kiskapu... ami bezárult. Itt a vége, fuss el véle!
A téma nemrég újra felszínre került. Tagtársunk azon nyomban rögzítette ezzel kapcsolatosan előtörő gondolatait, és megosztotta az egyesület levelezőlistáján:

Milyen jó volt szopogatni otthonról az illegális nektárt, megoldani saját és mások problémáit! Táplálván a bekövetkezett pesszimista állapotot, letölteni azt is, ami csak a helyet foglalja? – "Láttam én már karón varjút" jeligré a kiadóba.

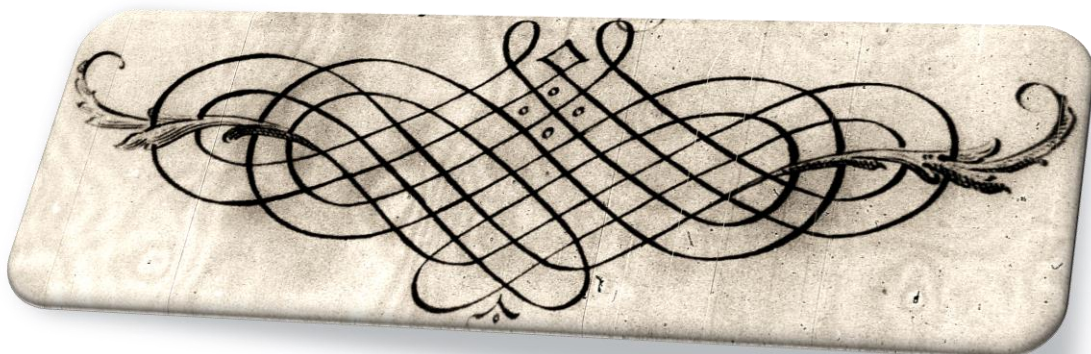
Nagy [katonai kiképző] gyakorlaton többször előfordult, hogy kilőtték a konyhát. Ilyenkor nem volt ebéd és a bocsánatos bűnök időszaka befejeződött. Majd jön egy felfedező, aki – átmenetileg – ismét megmenti a világot. Ahogy azt a családkereső fórumokon érezni lehetett, éghetett a forródrót a "Nagytanácshoz". Amikor a filmek átalakítása elért egy elfogadható szintet, valaki azt mondta: Állj! – nem véletlenül írtam magyarul –, akkor a szomszéd tehene is... és véget ért a szép kor.

Remélem a sötétség nem lesz általános és mindenható. Talán még a törölt, tiltott, elzárt anyakönyvi filmek is előkerülnek egyszer, mint például a Fejér megyei Aba helység római katolikus [egyházi] anyakönyvei, amik az utolsó nagy átfogó átalakítás áldozatai lettek, az FS adatbázisából kikerültek.

Azt gondoltam, mikorra ideérek, a technika megun és töröl. Lehet, hogy még sincs [itt az] általános öröm időszaka?

Páli Pista,
a *csak nézegető* családtörténeti kutató
(42pali@gmail.com)

— Egyesületi hírek —

|| Eltelt egy év, eljött az ideje a visszatekintésnek és a tervezésnek. Az események egy részéről már az előző két számban beszámoltunk, de maradt még pótolnivaló.

◆ *Helyi csoportjaink* sikeresen megalakultak, megerősödtek és stabilan működnek. Szám szerint öt helyen segítik a hely- és családtörténeti kutatásokat. E folyóirat hasábjain egyenként beszámolnak tevékenységükről. A mostani számban a legaktívabb Győri csoport nagyszerű munkájáról értesül a kedves olvasó, de honlapunkon is időről-időre tájékoztatás jelenik meg az „Egyesület/Helyi csoportok” menüpontnál. Az alapvetően önállóan működő közösségeket a MACSE vezetése a szervezésen kívül információkkal, segédanyagokkal látja el, szükség esetén anyagi támogatást is nyújt. A kedvező tapasztalatokat látva néhány további csoport alakulása van előkészítés alatt. Csak az energiatakarékossági intézkedések miatt halasztódott a tavaszi időszakra a Veszprém vármegyei csoport első összejövele, amelynek szervezése csatlakozik a *Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa* programhoz. A találkozó optimális helyszínének megtalálása akadályozza a Vácra tervezett csoport létrehozását, amelyhez a jó vasúti összeköttetés nyújtotta lehetőségek biztosítanák a vonal mentén lakók csatlakozását. Igény jelentkezett egy pécsi székhelyű Baranya, továbbá Csongrád-Csanád és Békés vármegyei családkutató csoportok megalakítására, ezek szervezése még kezdeti állapotban van.

◆ *A MACSE együttműködési keretmegállapodásáról* a Magyar Nemzeti Levéltárral márciusi számunkban tudósítottunk (2022-1., 39. o.) Ezen kívül 2022-ben Budapest Főváros Levéltárával (BFL), a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társasággal (MHGT) és az Arcanum Adatbázis Kiadóval is egyezséget kötöttünk. A tervekben szerepel más területekre is kibővíteni a mostani – a Matrikula archiválására és internetes terjesztésére vonatkozó – megállapodást az Országos Széchenyi Könyvtárral.

◆ *A Kossuth Klubban* rendezett *Mi terem a családfán?* című sorozat teljes tematikáját korábban már ismertettük. Az új évben már csak két befejező rész van hátra. Az előadások prezentációi folyamatosan felkerülnek a honlap Médiatárába, de a videofelvételek majd csak 2023 őszétől lesznek nyilvánosak. Az igények láttán még egy plusz alkalom van tervben *Könyvészeti források a családtörténet-kutatók számára* címmel, ahol négy előadó

fogja a hallgatóságot megismertetni a témához szorosan kapcsolódó kiadványokkal. Körvonalazódik a sorozat őszi folytatása, amikor még jobban szeretnénk a gyakorlati kérdésekre koncentrálni.

◆ *A 2023 márciusára tervezett szakmai kirándulás* ugyan nem kapcsolódik szorosan a TIT-MACSE együttműködéshez, de mégis az előadássorozat megkoronázásának tekinthető. Szakavatott vezetővel néhány útba eső magyarországi helyszín meglátogatása után, másnap fogadnak minket az osztrák fővárosban az MNL Bécsi Magyar Levéltári Kirendeltségében, és megismerkedünk a HM HIM Hadtörténelmi Levéltár Bécsi Kirendeltségével is. A harmadik napon a pozsonyi városnézésen túl az utastársak szintén két levéltári látogatáson vehetnek részt a sok magyar vonatkozású dokumentumot őrző szlovák nemzeti és az állami levéltárban.

◆ *A műhelykonferenciát*, amely szeptemberben nagy sikert aratott, az új évben is folytatni kívánja a MACSE. Előadásai megtekinthetők a honlap Médiatárában: <https://macse.hu/media/?f=showmedia&showdir=3731>. Tavasszal az ország két különböző pontján tervez ilyet az egyesület: a győri esemény 2023. április 22-én lesz, a témakörök kezdenek összeállni. Május végén pedig Jászberényben várható hasonló.

◆ *Online előadásaink* továbbra is nagyon népszerűek a tagság körében, a becsatlakozó hallgatóság mellett többen utólag nézik meg a felvételeket (ahol a lehetőség engedi, az egyesületen kívüli érdeklődők is). Webinárium keretében közel húsz alkalommal tartottunk előadást Zoomon, esetenként 50–70 résztvevővel.

Ősszel Zotter Ferenc, MACSE vezetőségi tagja ismertette az indexelés folyamatát, melynek egyik célja volt, hogy további lelkes indexelőket verbuváljon az egyesület tagjai közül. A következő alkalommal Erdész Ádám nyugalmazott levéltári igazgató beszélt a nyomdász Kner családról. *"Ki volt tanítód? Hol jártál iskolába?" Kutatási lehetőségek az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OPKM) iskolai értesítő különgyűjteményében* címmel Borostyáni Gézáné, tájékoztató könyvtáros hívta fel a tagok figyelmét az iskolai évkönyvekben található forrásokra. Végső István, a MACSE Bács-Kiskun vármegyei helyi csoportjának vezetője előadásának címe: *Garbai Sándor a tanácsköztársaság forradalmi kormányzótanács elnöke által írt visszaemlékezés 1919-re vonatkozó részeinek szerkesztett kiadása és a Clio Intézet bemutatása*.

Amennyiben a téma megkövetelte, vagy az előadó igényelte a személyes jelenléte, az előadások a Szakmai Klubban folytak kisebb létszámmal: decemberben Berkes József nyugalmazott főlevéltárostól kaphattunk gyakorlati segítséget a Vajdaságban történő kutatáshoz. Itt is készült felvétel, a még hiányzó zoomos videókkal együtt fel fognak kerülni a Médiatárba (az előadó kívánságának megfelelően vagy csak tagjaink számára, kedvezőbb esetben pedig kötöttség nélkül, szabadon megtekinthető módon).

Az előzetes tervezésnek köszönhetően a 2023-as előadások tavaszi időpontjai szépen kezdenek megtelni, széles választékot kínálva a jövőbeni érdeklődőknek.

◆ *Indexelőink és ellenőreik* áldozatos munkájának köszönhetően tovább folytatódott az adatbázisunk állományának gyarapodása. Az év során a feldolgozott egyházi anyakönyvek esetében 183 000, a polgári anyakönyveknél 664 000 rekord a növekedés. Sajnálatosan nem sikerült a FamilySearch adatbázisából – a polgáriakon túl – kimaradt Pest vármegyei egyházi anyakönyvek indexelését megvalósítani. Helyette az MNL az úgynevezett csendőrkartonok átírásához vette igénybe – mások mellett – tagjaink önkéntes munkáját. Az együttműködés sikeres volt, a jövőben várhatóan más hasonló projektbe is bevonják majd az egyesületet. Továbbra is szélesíteni kívánjuk a feldolgozható adatok választékát.

A részletekről a későbbiekben küldünk tájékoztatást.

Villányi Mariann (koordinator@macse.hu)

Ünnepi gondolatok

|| Az egyesület vezetőségi tagjait megkérdeztük, hogyan ünneplik és milyen emlékei vannak a karácsonyról. ||
Ezekből nyújtunk át egy érdekes válogatást. Feltárulkoznak a legmélyebb érzelmek, s mi is odaképzeltük magunkat abba a helyenként mára már távoli világba, melyet felidéz emlékezetük.

Nagyon szívesen emlékszem vissza a gyermekkorom karácsonyaira. Bár a statisztikák ellentmondanak nekem, mégis valahogy emlékeimben úgy él, hogy sokszor volt hó az ünnepi napokon. De 1956-ban egészen biztosan, majd a hatvanas évek elején is többször. Karácsonykor is kimentünk az apukámmal és ő mutogatta a Holdat, a Tejutat, a csillagok közül sokat ismertem, még sarki fényt is láttam gyerekként. Ganzkertvárosban az utcai lámpák fénye nem jelentet nagy konkurenciát téli estéken.

Szenteste a konyhában kellett várakozni, majd csengőszó jelezte, hogy megjött a „Jézuska.” Gyertyák, csillag-szóró... mindig csodálattal töltött el a színek, fények, illatok kavalkádja. Együtt énekeltük a „Mennyből az angyal”, „Pásztorok, pásztorok örvendjetek”, „Csendes éj” dalokat. Ez utóbbit németül, az apukám gyermekkorából hozott szász-katolikus hagyományoknak megfelelően: „Stille Nacht”. Később kiegészült az iskolában tanult „Kis karácsony, nagy karácsony”, „Hull a pelyhes fehér hó”, „Ó szép fenyő” énekekkel. Az ajándékok között leginkább praktikus, amúgy is szükséges ruhanemű volt, de egy-egy szerényebb játék is került. Tíz éves koromban nagy örömet okozott egy gipsz háziállatokból álló gyűjtemény. Volt közöttük mindenféle: baromfi, disznó, juh, kutya és ott volt a számomra legkedvesebb: egy pej ló. Az akkor éppen nálunk tartózkodó nagyapám elkészítette hozzá a lószerszámot is. Később eljött az ideje a magunk készítette ajándékoknak, amibe mi is tényleg beletettük a szeretetünket is. A mai napig igyekszem ezt követni.

Nem tudom megszokni a hirdetésekben sugallt gondolatot: az ünnepi készülődés egyenlő a vásárlással. Sőt, ha nincs elég pénzed, vegyél fel kölcsönt!

De gyermekkorom egyik csalódása is a karácsonyhoz kapcsolódik. Mai napig nem tudtam levetkezni azt a tulajdonságomat, hogy ha valamiben hiszek, azt teljes szívemből teszem. Komolyan bíztam a felnőttek szavában, elfogadtam, hogy a „Jézuska” hozza a fenyőfát és az ajándékokat, hasonlóképpen a Mikuláshoz. A húsvéti nyúl már kicsit gondolkodóba ejtett, de elhessegettem a gyanút. Megtudva az igazságot becsapottnak éreztem magam. A felnőttek is „hazudnak”? – rendült meg az addigi feltétlen bizalmam.

Szép emlékek a magunk készítette karácsonyfadíszek, a sztaniolba csomagolt dió, a színes papírokból készített füzérek, a hajtogatott csillagok, a kivágott hópelyhek. Akkoriban a szaloncukrot otthon főzte édesanyám. A sűrű cukorszirupot ízesítette, majd egy márványlapra borította. Emlékeim szerint volt kakaós, diós, vaníliás, talán kávé is. Ez utóbbi biztos cikóriából. A kihűlt, kockára vágott darabokat aztán mi gyerekek csomagoltuk be az év során szorgalmasan gyűjtött, kisimított sztaniol papírba. Piros fonallal tettük az ágakra. Nálunk a fa leszedéséig nem volt szabad enni belőle. De hogy, hogy nem, vízkeresztkor a tűit hullató karácsonyfán inkább csak az üres, visszacsomagolt papírok maradtak.

Ari Ilona

Idén is, mint minden évben karácsonykor állok a fenyőfa mellett a családdal. Égnek a fények és gondolatban mellettem állnak azok, akik a régi ünnepeken még velünk voltak.

Felsőgödön voltam gyerek, ahol a nyugdíjas iskolaigazgató nagyapám kertés családi házában laktunk. A karácsonyvárás számomra a havas kertet, ereszen lógó jégcsapokat is jelentett. Nem lehet mondani, hogy jól voltunk anyagilag eleresztve. Édesapám, mint volt horthysta katonatiszt kubikusként robotolt és hetente járt haza, míg édesanyám a helyi háziipari szövetkezetben bedolgozóként készített sok mindent, szorgoskodott éjjel-nappal. Közben voltunk ellátnivaló gyerkőcök hárman, a baromfiudvarban tyúkok, néha disznót is hízlaltunk, kis konyhakert és a gyümölcsös. Mi gyerekek segítettünk abban, amit ránk lehetett bízni és mindemellett boldogok voltunk, mert nem éreztük, hogy nehéz az élet... megóvtak mindentől. A karácsonyok messze nem voltak olyan gazdagok, mint manapság, de a meséje mindig nagyon szép volt.

Este az ebédlőül is szolgáló, méretes előszobában állva vártuk testvéreimmel a csengettyű hangját, az ajtó kinyílását, amikor is a csillagszóró fényénél ámulva beszaladtunk a szobába, ahol megfogtuk egymás kezét és énekeltük nem túl nagy énektehetséggel megáldott hangunkon a Mennyből az angyalt, a Pásztorok, pásztorokat és más szép karácsonyi éneket. Nem volt magas a fenyőfánk, de valamilyen ajándék mindig volt alatta mindenki számára. Mindennek tudtunk örülni, bármi volt az.

Másnap izgalmas volt az utazás Budapestre az édesanyám szüleihez, ahol ilyenkor egy éjszakára vendégül láttak mindannyiunkat. Éjjel egészen más zajok voltak, mint otthon. Annus néni tejeskávét és kalácsot készített uzsonnára és finom ebédet főzött, mi pedig a nagymamával kártyáztunk többféle játékot is. Este aztán vonatozva holtfáradtan, sokszor apu karján utazva értem haza. A karácsonyi együttjátszást ma is nagyon szeretjük.

Nagyon jó dolog, ha van még valaki, akit meg tudunk kérdezni régebbi dolgokról. Még ma is szinte nyúlok a telefonért, ha nem jut eszembe valami és megkérdezném a szüleimtől, de már nem lehet. Nektek elárulhatom, volt olyan eset, hogy felhívtam édesanyám telefonszámát pár évvel a halála után, hátha... Persze jó, tudom, de mégis. Ettől még most is sírok.

Nagyon sok emlék kavarog a fejemben. Örülök, hogy ismerhettem még a nagyszüleimet, és emlékezhetek a velük és szüleimmel, testvéreimmel együtt töltött boldog karácsonyokra. Furcsa érzés, hogy már én vagyok a legidősebb a családban, a családi emlékek és mesék hordozója. De remélem, hogy a történetekre, amiket elmesélek az unokáknak, később emlékezni fognak a velem töltött ünnepekkel együtt, és ők is továbbadják majd az ő unokáiknak.

Az egyesület tagjainak képzeletbeli karácsonyfája alá teszem a tanácsomat:

Addig kérdezzetek, amíg van kit, és addig, amíg el tudja mondani!

Cseresnyésné Bécsy Zsuzsanna Margit

A karácsony és a családkutatás kapcsolata nálam szorosan összefügg levéltáros hivatásommal, az utóbbi években ugyanis az ünnepek idején általában „nyílt e-kutató napokat” tartunk, amikor sokan élnek az ingyenes online kutatás lehetőségével a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár (KFL) honlapján. A levéltár ilyenkor zárva tart, de valójában csúcsgérgalom van a családkutatásokban, több százan böngésznek, és ez a szenvedélyes munka még a „piros betűs” napokon-éjszakákon is folyik. Először meglepett ez a karácsonyi kutatói aktivitás, mostanra szinte megszokottá vált az ezzel járó technikai teendőkkel, üzenetváltásokkal, levelezéssel együtt. Egy újabb jel számomra, hogyan változik az ünnep jellege, külsőségei, teendői, miközben a tartalom, a lényeg – bízom benne – ugyanaz marad.

Gyermekkorom karácsonyaihoz képest nem csupán néhány évtized telt el, inkább „korszakváltásnyi” távolságot érzek, mintha más korban élnék mostanság. Az 1970-es 80-as évek vidéki, falusi környezetében én még archaikus nagycsaládi „hálózatban” nőttem fel, ahol természetes volt a generációk együttélése és gyakori volt a népes rokonság találkozása, tevékeny együttműködése. Ma örülök, ha legalább karácsonykor találkozik szűkebb családuknk négy generációja, és sajnos szétszóródott, eltűnt a „rokoni hálózat”, szinte senki nem él már közülük az ősök falujában. Az együttélés helyett a távolságok, a ritka személyes találkozók dominálnak (keresztelőkre már nem gyűlünk össze, temetésekre még igen). Hosszan lehetne részletezni, hogy ez mennyire más világot jelent.

Két gyerekkori élményt idéznék, amely manapság talán meglepő lehet. A „fehér ló” látogatását a szentesték vacsorái alkalmával mi gyerekek mindig izgalommal vártuk, aztán sohasem láttuk, pedig mindig „eljött”. Ez a különös lény ugyanis a hosszú családi vacsora egy-egy váratlan pillanatában érkezett, és a fejünkön dobantva-koppintva szállt el. Szüleink és nagyszüleink ügyességét dicséri, hogy mindig a megfelelő pillanatban cselekedtek: hiába forogtunk-nézelődtünk, nem láttunk semmit, pedig a koppintás helyét még sokáig éreztük a fejünkön. Az idősebb nemzedékek pedig komoly arccal néztek a tovaszálló „fehér ló” után. Ez a játék véleményem szerint ősi (kereszténység előtti, pogány) időket-szereplőket idéz. Érdekes számomra, hogy együtt tudott élni a keresztény hagyományokkal, és hosszú időn át része maradt a családi ünnepeknek.

Másik emlékem egy fehér, havas szentestéhez kötődik, amikor szinte megállt az élet. Egy alkalommal ezen az estén robbant le egy átutazó család autója a házuuk előtt. Bekopogtak. – „Ki lehet az, ilyenkor?” Szüleim helyzetmegoldása roppant egyszerű volt: leültették őket és együtt vacsoráztunk. Jól elbeszélgettünk, a gyerekek játszadoztak. A férfiak közben még az autót is megjavították. (Édesapám hivatásos sofőr volt, és „azokat az autókat” még a „felhasználók” is szerelték). Így végül még az éjjel tovább is utaztak. Nem ismertük őket, soha többé nem találkoztunk. Miért volt olyan különleges, maradandó számomra ez az élmény? Egykor talán a meglepetés, a változatosság, a játék miatt. Felnőtt fejjel ma inkább azt csodálom, amilyen természetes-séggel, egyszerűen történt mindez: egy család befogadott egy másik, bajba jutott családöt. Senki nem esett kétségbe, nem volt biztosító, semmilyen szolgáltató, nem működtek hivatalok-rendszerek, csak „éltek” az emberek. Éltek az alkalommal, hogy segítsenek, és képesek voltak rá, hogy egy ilyen „kellemetlenségben” ne a bajt lássák, hanem a közös ünnep lehetőségét.

Úgy gondolom, a családkutatással a hétköznapokban mi is „csak” a dolgunkat tesszük, de valójában az „életet” építjük, közösséget teremtünk. Rákeresünk, rátalálunk, ráismerünk, olykor rácsodálkozunk, rádöbbenünk. Meghallgatunk, megosztunk, segítünk... Mennyi aktív ige, mennyi lehetőség!

Élettel teli, kutatói élményekben gazdag, boldog új esztendőöt kívánok!

Cseresnyésné Bécsy Zsuzsanna Margit: Mária találkozása Erzsébettel

„Mária Krisztussal, míg Erzsébet keresztelő Szent Jánossal volt várandós ekkor. Eredetije a 15. században készült, egy kölni templomban látható: „*The Visitation with a portrait of donor Johann von Hirtz (?-?) Johann van Duyren (?)*”. (Ezekkel a kérdőjelekkel szerepelt az ismertetőben.) Ikonyszerűen készítettem úgy az alap, mint a festékek tekintetében.”

A Magyar Családtörténet-kutató Egyesület vezetősége és a Matrikula szerkesztői stábjja azt kívánja minden kedves olvasójának:

Nyújtson sok gyönyörűséget a kutatás, fedezzen fel minél többet ősei közül, eközben találjon rá eddig nem ismert rokonokra! Leljen barátokat a kutatótársak között, élvezze a családkutatók nagy közösségéhez tartozás örömeit!

Sikeres kutatásokban gazdag 2023. évet!

— Impresszum —

Felelős kiadó: Ari Ilona

Főszerkesztő: Jóna Sándor (dizájn, tördelés)

Munkatársak: Herczeg Sándor Lajos, Mezőhegyi Gergő,

Saly Noémi, Szakály József, Tóth Gyula.

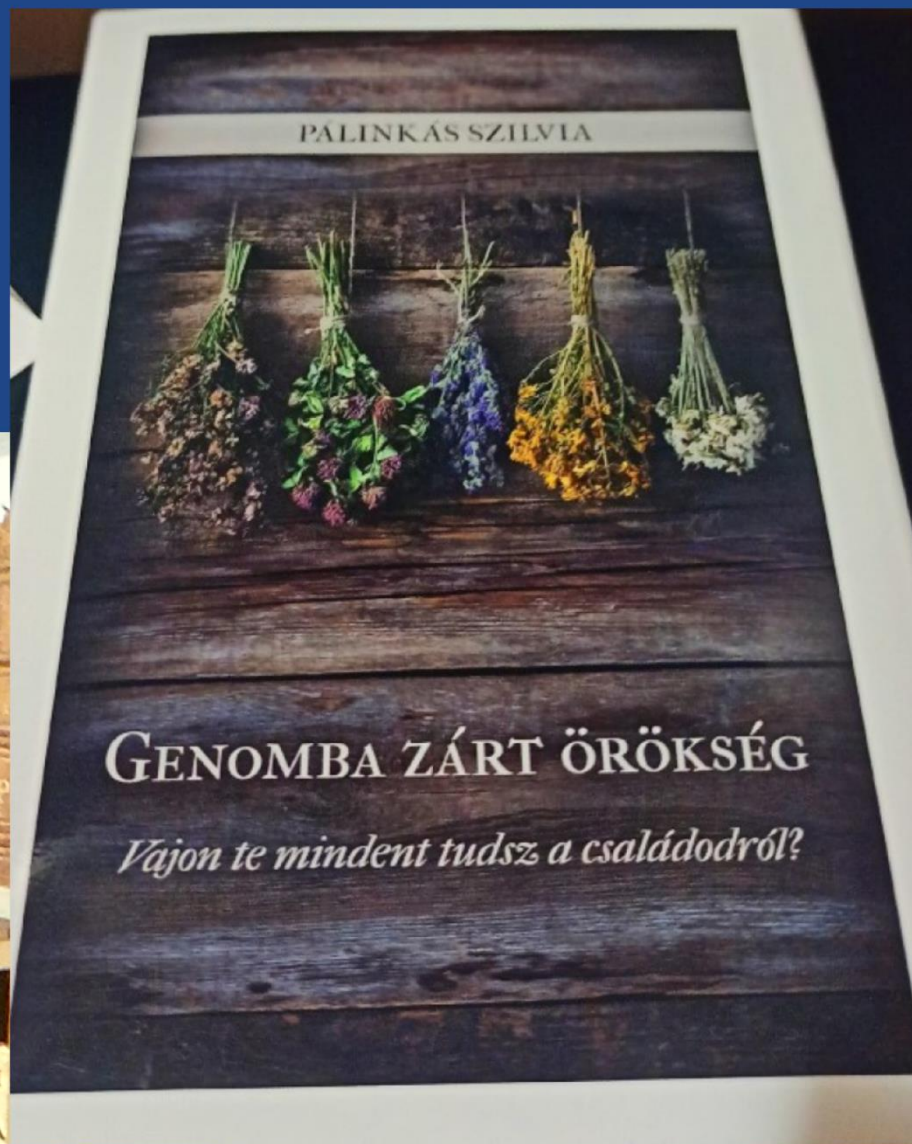
A szerkesztőség elérhetősége: matrikula@macse.hu

Kiadja a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület (MACSE),
1025 Budapest, Cseppkő u. 33.

ISSN 2063-0077

Ingyenes online folyóirat.

Könyvajánló

Családfakutatás, amiből regény született

Pálinkás Szilvia számára saját családfája feltárásának eredményeként állt össze az élettörténetük.

Bor Terézia kiskunhalasi nagybirtokos családban nevelkedett. A semmiből bukkan fel életében a szegénysorban élő Musza István lovász fiú. Közös szerelmükkel egy különös és sorsfordító életút veszi kezdetét, drámák sora kövezi inentől útjukat. A regény természetesen többségében fikció, mégis valós történeti, családtörténeti eseményeken alapul: a javasasszonnyá vált főhős a szerző ükmamája volt. Kiskunhalasi és zsanai élete alapos levéltári kutatások eredményeként tárult fel.

Számos kérdést vet fel a korszak és az életmód kapcsán az olvasókban: „Érdekes, különösen érdekes lehet Halason, ahol a Gyenizse, Rokolya, Ternyák stb. családnevek sokaknak ismerősek lehetnek. Biztosan sok, ha nem is ilyen tragikus, történet lenne egyik-másik család múltjában, ami megírásra érdemes.”

Többen vannak, akik ennek nyomán elkezdték a saját életük és familiájuk történetét megörökíteni: „Inspiráló volt olvasni egy ilyen gyönyörűen megírt és kiadott könyvet, amiben az író utána is járt a családi legendájuknak és írói ihlettel feldolgozta, életszerűvé tette a helyet és a szereplőket. Kiskunhalas az 1800-as évek végén, a földesurak és a napszámosok életének különbségeit ilyen érzékletesen leírni...”

A Genomba zárt örökség című könyv a családi tragédia történetét dolgozza fel. - Végső István